

A vonatok indulása Budapestről. Érvényes 1908. október hó 1-től.

Table with columns for departure times and destinations. Includes sections for 'nyugoti pályaudvaron', 'keleti pályaudvaron', and 'délelőtt'/'délután'.

A vonatok érkezése Budapestre. Érvényes 1908. október hó 1-től.

Table with columns for arrival times and destinations. Includes sections for 'nyugoti pályaudvaron', 'keleti pályaudvaron', and 'délelőtt'/'délután'.

MAGYAR ZSIDÓ

ORTH. ZSIDÓ FELEKEZETI ÉS TÁRSADALMI FOLYÓIRAT MEGJELENIK KÉTSZER HAVONTA

SZERKESZTŐSÉG ÉS KIADÓHIVATAL BUDAPEST, VI, EÖTVÖS-UTCZA 19.

SZERKESZTIK ÉS A SZERKESZTÉSÉRT FELELŐSEK: GÁBEL JAKAB és HARTSTEIN LAJOS

Előfizetési díj: Egész évre 12 korona. Fél évre 6 korona.

A neologok hamisításai.

írta Gábel Jakab.

Nem utolsó helyet foglal el a neolog kerületi elnökök emlékiratában foglalt történelmi- és ténybeli hamisítások közt...

Hát ez megint nem egyéb, mint a világosan előtűnk álló tények meghamisítása. Az ország zsidó lakosainak legalább két harmada az orthodox zsidó szervezet alapján áll...

A kongressusi rabiga összetörését az a heroizmus, az a titáni harc eredményezte, melyet ellene az egész orthodox zsidóság kicsinye és nagyja, fiatala és örege az egész ország megtevéstett közvéleményének nyomása ellenében is folytatott...

Ugyancsak az orthodox zsidóság egészében csinálta meg az 1871-iki nagygyűlésen, az országos külön szervezési szabályzatot. Szivesek lesznek tán a neolog kerületi elnök urak beismerni, hogy az a gyűlés „törvényes formában nyilvánuló imponáló szervezkedési tény”-nek minősíthető.

Ugyancsak az orthodox zsidóság egészében volt az, amely évek hosszú során át valóságos hősiességgel küzdött a neologok aknamunkája ellen, önállóságát, vallási téren való cselekvési szabadságát megvédelmezvén.

Az orthodoxia egészében vette fel a harcot a Trefort elnyomatási korszaka ellen és a Berzeviczy-féle megnyirbálásai ellen.

Az orthodox zsidóság egészében volt az végre, amely az 1905. évi februári nagygyűlésen megjelent — ez volt a második törvényes formában megnyilvánuló imponáló szervezkedési tény — és ott különállását körülbástyázta. Ez az orthodox zsidóság egészében áll most is a vezető férfiak háta mögött, harcra készen, nagyobb elszántsággal, erősebb elhatározottsággal mint valaha, ha a neologok mesterkedései a harcot elkerülhetetlenné tennék.

Mikor a mult februárban az ország fővárosában tartott országos képviselői közgyűlés ritka egyhangúsággal minden néven nevezendő egyesítési kísérlet ellen ünnepélyesen tiltakozott, a neolog vezetés intésére, az „E-g” rávetette magát az orthodox zsidó hitközségekre.

Felhasználtak a neologok minden eszközt arra, hogy sorainkban vizsályt támasszanak; kilátásba helyezték a községeknek a legkalandorabb anyagi előnyöket s így akarták lazba hozni a periferiakon a kedélyeket és ezeket fellázítani a vezető-emberek ellen. Tele torokkal hirdették, hogy hiszen csak ártalmatlan valami az, amit óhajtanak. Respektálni fognak ők minden autonómiát, megmarad a kető kettőnek, de azért mégis egy lesz az. Mindeme mesterkedés, ámitás, ígérgetés és izgatás az orthodox zsidók százazreit nem tántorította meg és az egész nagyarányu mozgolódás — Löte Jenő-féle pár exotikus urat kivéve — az orthodox zsidóság nagy táborában visszhangra nem talált.

Hogy eme világra szóló kudarc után is hirdeti a neolog sajtó, hogy csak az a megátalkodott Frankl és néhány társai akadályai az egységes szervezet létesítésének, az egészen beleillik ama sajtó ténykedései körébe; de hogy ugyan ilyen tenorban szóljanak a kerületi elnökök a miniszterhez, az már súlyosabb beszámítás alá esnék, ha nem tudnók, amit ismételve

konstatálunk, hogy ők vakon irtak alá mindent, amit az ő fámózus iródeájuk eléjük terjesztett.

Nem a elnök urak! Nálunk Frankl Ábrahám azert van olyan hatalmas a százazrek felett, mert ő azt akarja, amit a százazrek akarnak, s e százazrek azt akarják, amit az ő lelki-vezérei, a zsidó nép világító fákljai, a zsidó tudomány nagy mesterei, a zsidó erkölcs fénylő csillagai, a zsidó nép papjai és tanítói akarnak, mert viszont ezek azt akarják, ami egyezik a zsidóság szent hagyományával, sok ezer éves küzdelmen átment eszményeivel.

Hiszen az is egyik márkáns elválasztó vonal az orthodó és neolog zsidó felekezet közt, hogy ránk nézve vallási, lelkiismereti ügyekben a mi papjaink döntése, kijelentése mértékadó, amint ez pozitív vallás alapján álló egyetlen felekezetnél sem lehet másképen. A neologoknál ez másképen van. Ott vallási ügyekben a papot irányítják, nem pedig a pap irányít.

Legilletékesebben kifejezte ezt a neolog vezetőség ama emlékiratban, amelyet 1870. év végén a képviselőházhoz intéztek, melyben a rabbik véleményéről szólva, szöszertint azt mondják: „A rabbinusok véleményei gyakorlati érvényre igényt nem tarthatnak. A zsidó hitközség felett saját ügyeiben, **még vallási dolgokban is**, csak a törvény áll; a rabbinus alá van rendelve községének, de nem a község rabbinusának; a község, ha valamely tárgyban határozni akar, intézhet kérdést a rabbinushoz, de egyedül a község határoz, s amit határozott, az érvényes is; zsidó rabbinust nem illet meg vétő.”

Nos uraim, tán e felfogásban eme a vallási életbe mélyen bevágó élv sem képez elég nagy eltérést köztünk? Önök önmaguknak a papjai a vallási kérdésekben is, „én melech bejiszróél, is kol hájósor beénov jáászeh“, nekünk meg thora-beli parancs az, hogy a talmidé chachomim, a mánhigé hadaur véleménye vallási dolgokban egyedül legyen mértékadó, mert mi a papot nem csak dekorációnak, staffagenak, hanem igazi lelki vezérnek tekintjük.

Még csak egyet. A neolog vezetők, addig míg nem látták a két felekezet kialakulását, akkor különösen, mikor azt hitték, hogy e különválást amugy is megakadályozhatják, bizonyos liberális allúrokkal is tetszelegtek maguknak.

Az említett emlékiratban 1870-ben maguk kijelentették, hogy „a mélyen tisztelt képviselőháznak alig lehet hivatása a zsidó hitfelekezet kebelében a netalán támadható szakadást, akár megakadályozni, akár előmozdítani; ha a mi ellenfeleink, akik a kongresszus művével megelégedve nincsenek, külön válni és külön hitfelekezeti testületet szervezni fognának, mi bizo-

nyára nem igényelhetjük, hogy az állam nekik nehézségeket tegyen, vagy őket a mi szervezünk elfogadására kényszerítse; . . . ekkor a törvényhozásnak csak azon kérdés felett kellene határoznia, hogy két zsidó hitfelekezet létezőn az országban, az állammal szemben mindkettő egyenjogú s egymástól független felekezetnek ismertessék-e el? oly kérdés, melyre másként mint igennel felelni, ok alig lehetne.”

Nos elnök urak, az a netán támadható „szakadás“ nemcsak tényleg támadt, hanem az már törvényes formákban 4 évtizeden át ki is alakult, szervezete kir. szentesítést nyert, ennek alapján a hitközségek száza alakultak. A két felekezet közt azóta is olyan mélységes ür támadt — csak a rabbinusok számára és az azokból kikerült rabbik sokaságára mutatok rá, akiknek mindenike az orthodó és neologok közt egy-egy mélységes áthidalhatatlan szakadékot képez — mely minden közösséget örök időkre kizár, hát mért nem állják szavukat, melyet a nemzeti képviselő előtt hangoztattak? mért kívánják mind az eddigi alakulást akár hatalmi ténnyel is megdönteni és ennek romjain az egységes szervezet helyre állítani? Nyomatékkal intézem e kérdést különösen Mezei Mórhoz, aki ama 1870-iki memorandum egyik szerzője, hogyan helyezkedhetett ő az 1908 évi memorandum alapjára?

Avagy igaz lenne az a mende-monda, hogy Mezei Mór szekerének rudja a neolog irodából kifelé állana és ama irodában még ő fölötté is uralkodik az „erőtolluság“, hogy ott nem a „Mór“, hanem a „Feri“ az ur, hu hasálit, hu hamásbir, hu habaur, hu hoámhoorecz?

Akarmiképen áll is az ügy, nem szép dolog, hogy akkor mikor azt az absurd tételt állítják fel, hogy a kongresszus képezi még most is a magyar zsidók számára a jogalapot, ezt is és az ebből folyó cselekvéseket is felrugják, mikor ez nekik kényelmetlen.

Minő tréfálkozással vegyes elszörnyülködéssel fogadták a neologok Hódy Gyula képviselő minapi ama véleményét, melyet a pártkörben Apponyi gróf előtt nyilvánított, hogy az orth. és neolog zsidók ügyét úgy lehetne rendezni, ahogy az 1868. évi IX. tcz. az a görög-keleti felekezet ügyét rendezték.

Leszögezzük, hogy a neologok említett memorandumában a fentiek után szóról-szóra ez foglaltatik: „Ha szabad a mélyen tisztelt képviselőház előtt praecedens esetre hivatkozunk, az 1868. IX. tcz. azon hasonló intézkedésére utalhatunk, mely a görög-keleti felekezetnek két egymástól független egyháztartományra szétválása alkalmával lett szükségessé.”

A kettéválás tényét semmi sem fogja többé ebből a világból eltüntetnie. Ez most már nem fellevés, mint ahogy 40 évvel ezelőtt volt, hanem 40 éves factum; nincs az az erős legény a világon, aki ezen csak úgy átugorhasson, avagy azt utjából eltakaríthassa.

Igy állván a dolog, kérve kérjük neolog testvéreinket, ne hallgassanak a mefisztóra akár a szerkesztőség szobájából, akár az iroda dohos aktái közül szól hozzájuk. Segítsék elő a két felekezet közti állandó béke megteremtését az által, hogy mindenikünk külön külön egészítsük ki szervezeteinket. Legyen már egyszer vége a szüntelen áskálódásnak, vádaskodásnak. Csak a teljesen, véglegesen rendezett különállás hozhatja meg az állandó egyetértést. Ne akarják emberek egyesíteni azt, amit az Ur Isten szétválasztott „P'né hásem chilkom.“ Haladjon közülünk kiki a maga útján és akkor bekövetkezik az, amit minden igaz embernek óhajtanania kell: solaum ál jiszróél!

Másolat.

A m. kir. vallás és közoktatásügyi ministertől.
137.684. szám.

A magyarországi aut. orth. izr. hitfelekezet központi irodájának

Budapesten.

Tervebe vettem, hogy az országgyűlés elé törvényjavaslatot terjesszek a lelkeszi jövedelmi kiegészítés mértékének emelése ügyében.

E törvényjavaslat előkészítése céljából van szerencsem a központi irodát tisztelettel felkérni, miszerint a központi iroda fennhatósági körében levő mindazon lelkesziségek jövedelméről tájékoztatni méltóztassék, amelyek 1898 évi január hó 1-én már mint önálló anyaegyházak állottak fenn, de az 1898 évi XIV. t.-c. szempontjából eddig bejelentve nem lettek.

Az egyes lelkesziségekre vonatkozó e tájékoztatást aklepp kérem eszközöltetni, hogy a lelkeszek a lelkesziség jövedelmének kimutatására vonatkozó esatolt B jelzésű bevallási ivatek az 1898 évi XIV. t.-c. 11. §-ában és az ezen törvény végrehajtása tárgyában kiadott 4433/98 eln. számú utasításban foglalt rendelkezéseknek megfelelő módon három-három példányban kitöltetik és minden egyes jövedelmi és kiadási tételt a politikai községi illetve egyházközségi előljároság által kiállított a járási főszolgabíró által érdemben hitelesített bizonyítványokkal igazolják.

Ezen eljárási módnak indokául jelen ügy eddigi előzményein kívül az is szolgál, hogy kombinációba vettem, miszerint a megalkotandó törvényben felhatalmazást kérek, hogy annak végrehajtása során az egyes

lelkesziségeknek adandó állami jövedelmi kiegészítés megállapítására irányuló tárgyalás alapjául a most kért tájékoztató bejelentéseket vehessem.

A küldött B jelzésű bevallási ivatek kitöltésénél ugy a jövedelmek, mint a kiadások természetesen már nem az 1893—1897, hanem az 1904—1908 öt évi átlag szerint számítandók fel és igazolandók.

Amennyiben azonban oly lelkesziség jelentetnék be, amelynek már az 1898 évi XIV. t.-c. alapján is joga lett volna a bejelentésre, a bevallási ivatek ezek tekintetében nem az 1904—1908 évek, hanem az 1893—1897 évek átlaga szerint töltendők ki. Ha valamely lelkeszi állás üresedésben volna, a jövedelmi bevallást a hitközségi előljároság eszközli, amely a küldött B bevallási ivatek alá is írja.

Felkérem a központi irodát, hogy a lelkeszek, illetve egyházközségi előljároságok által kitöltött bevallási ivatek átvizsgálni és netalán észlelt hiányok pótoltatása után hozzám 30 napon belül felterjeszteni méltóztassék.

Minthogy pedig a lelkeszi jövedelmi kiegészítés mérvének emelését esetleg korpótlékok útján akarnám eszközölni, ezen megoldási mód pénzügyi hatásának kombinálhatása végett oly kimutatásra is volna szükségem, amelyben a következő adatok lennének feltüntetve:

1. A község neve.
2. A lelkesz neve.
3. A lelkesz mely időponttól kezdve szolgál rendes lelkeszi minőségben.
4. Ugyane kimutatásban kérem azt is feltüntetni, hogy mennyi minden egyes lelkesziségben a hívők száma?
5. A lelkesz kisebb vagy magasabb képesítésű-e jelesül a középiskola (gymnasium vagy reáliskola) 8 osztályát elvégezte-e?

Felkérem a központi irodát, méltóztassék hozzám a vezetése alatt álló összes lelkesziségekről szóló ily kimutatást a jelölt idő alatt felterjeszteni és abban azt is kitüntetni, hogy a lelkeszek közül kik élveznek jelenleg állami jövedelmi kiegészítést?

A B jelzésű bevallási ivatek megfelelő számban esatolom.

Fogadja őszint tiszteletem nyilvánítását.

Budapesten, 1908. november hó 20.

A miniszter helyett
Tóth s. k.
államtitkár.

Fenti m. rendeletet e helyen is közöljük, bár ugyan a központi iroda az érdekelteket körlevél útján értesíti. Tesszük ezt azért, mert alkalmat akarunk nyújtani azoknak, kik esetleg a körlevelet meg nem kapják, — hogy utbaigazítás végett a központi irodához fordulhassanak.

A szerk.

A hazai hivatalos neológiának két legújabb „memorandum“-nak elkeresztelt pamfletje.

Irta: Fischer F. rabbi Dévaványán.

Mottó: „Szemet szemért.“

11. „Ezek¹⁾ azonban összevéve egy és ugyanazon hitfelekezethez tartozóknak tekintendők, amint sat. még azon körülmény igazolja, hogy a híveknek az egyik szervezetből a másikba való átlépését és a különböző szervezetekhez tartozó hívek közötti házasságkötéseket eddigelé semmiféle áttérési vagy vegyesházassági szabályoknak alávetni nem óhajtották.“ (1906. memoran. 7. ol. 1. h.)

„Elég, ha e tekintetben arra utalunk, hogy a kongr. orthodox, statusquoante vagy szefárd közösségből való kilépés, illetve egyik közösségből a másikba való áttérés értelme, módja, lehetősége, formája, soha még komoly megfontolás tárgya sem volt sat.“ (908. mem. 6. ol. 1. h.)

Igen mélyen tisztelt neolog kancelláriai *theologusok!* Mindenekelőtt remélem, hogy Önök *ügyvéd* létükre sem haragszanak meg egy kis *theologiai* exkursióért. Tehát legyen szabad megjegyznem, hogy Önök, a magyar corpus jurisből merített nagy *theologiai* tudományuk dacára sem fogják elvitatni tőlem azt, hogy a zsidó *születése*, Izrael népből való *származása* által válik *zsidóvá*, azaz, hogy nem holmi fogadalmi, konfirmáció, vagy más ehhez hasonló aktus révén, hanem egyesegyedül azon *tény* által vállaljuk az „ösi“ zsidóság, azaz a Tóra kötelességeit, hogy *zsidóknak* születünk: *muszá veóméd mihár színáj*; miként írva vagyunk: „De nem egyedül veletek kötöm e szövetséget és ez átokesküt, hanem azzal, aki ma velünk itt áll Örökkévaló Istenünk színe előtt és azzal, aki nincs itt velünk e mai nepon.“ (M. V. k. 29., 13. és 14. v.)

S ha nekem nem hinnének, ime az Önök egyik emberének, a kongresszusi statumok egyik védelmezője, dr. Stein, a híres frankfurti neolog rabbinak e tárgyra vonatkozó szavai: „Das christl. Kind-wird durch die Taufe der Heidenwelt sat. entzogen und tritt erst mit dieser, unbewusst in die christliche Gemeinschaft ein sat. Anders im Judentum. Nach seinem Lehrbegriff treten Israelit und Israelitin durch die Geburt in den göttlichen Bund ein sat.“ (Isr. Volksschullehrer, 1852, 132. sz. — V. ö. Singer Ábrahám, várpalotai rabbi, jeles munkájával: „Paris, Braunschweig, Arad.“ 53. ol. és t.)

S épp ezen kardinális elv következtében a zsidó vallástörvény egyáltalában nem ismeri el a zsidóságból valamely más vallásra való áttérést. S ha Ön „erős pennájú“ Mezei Ferencz ur vagy névrokonának, Kol-Nidré estén égő szivarral kikocsizó hivatalbeli elődje akár a török szultán ő felsége, mint a minden moslímek padisája, turbánjának felvételével akarná is dokumentálni Mohamed vallására való áttérését, vagy ha Önök — a

mi sokkal közelebb eső példa — egymásután katolikus, lutheránus és református hitre térnének át, ez a zsidó vallástörvény felfogása szerint mit sem változtat azon faktumon, hogy Önök *zsidóknak* születtek és ennek következtében a zsidóság isteni rendeltetésével járó köteleességeket *holtukig* teljesíteni tartoznak, akár tetszik Önöknek, akár nem. A más vallásra való áttéréssel égbekiáltó bünt, chillul Hásémet követtek el, de a zsidóság kötelmeinek teljesítése alul nem szabadultak fel. Az alól csak a — sir szabadítja fel *Izrael* sarjait, de turbán vagy — viz soha, de soha! Mert a zsidósággal járó köteleességek nem *fogadalom* által lesznek reánk róva, hanem *származásunk* következtében. S ezen *származást* semmiféle eszközzel sem lehet *elsikkasztani!* Az ilyen chillul Hásémet elkövetett u. n. „kitért“ zsidóknak legelső „zsidó“ kötelessége abban áll, hogy ezen chillul Hásémet jóváteendő, visszatérjen a zsidósághoz! De ha nem is teszi jóvá, akkor is *Isten rendelle* hivatását illetőleg „zsidó“ marad, legfőlebb „kitért“ zsidó, holtanapjáig, mert az *isteni* rendeltetést *emberi* gyöngeség nem másíthatja meg. (L. Beth József, Jóre Dea, 119 f. leinjon jénóm. Peri Meyádím, Szifszé Dáasz, J. D. 112. 2. leinjon pitom ubenauszechem; Piszché Tesuvah, J. D. 112, 1. — U. o. Peri Chadas 112, 2. — Szifszé Kohen, J. D. 159, 3.; u. o. Remát és kommentárokat.)

Sőt még a más hitre áttért zsidó nőtől származó gyermek is zsidónak tekintendő,²⁾ még akkor is ha nem zsidó származású apától származik. (L. p. o. Jore Dea, 159, 3, Remá, I. Báér hétév is, 7. p. á.)

Mindezen dolgokat egy *igazán* „izraelita“ országos iroda számára nem kellene oly elesen definiálnom, de a corpus juris theologusai számára mindez nem felesleges . . .

Értik tehát már m. t. neolog kancelláriai theologusok, hogy miért nem követelnek, nem *követelhetnek* a „legszelebb irányu“ rabbik semmiféle „áttérési formalitásokat“ sem a neolog szervezetből orth. szervezetbe átlépő zsidótól? Mert hisz az illető egy perczig sem szünt meg — *isteni rendeltetését* tekintve — a *zsidóság*, az ösi, orthodox zsidóság kebelébe tartozónak lenni, a miként még a *keresztény* hitre formálisan áttért zsidó, sem szűnik meg egy percre sem — *isteni rendeltetését* tekintve — a *zsidóság szempontjából* — az ösi zsidóság kebelébe tartozónak lenni, hisz még a keresztény v. mohamedán hitre áttért, azután pedig zsidó hitre visszatért zsidónak is nem a *szigorú törvény* alapján, hanem inkább rabbik által bevezetett szokás alapján kell rituális furdót vennie és fogadalmat tennie: *hitét* elhagyott zsidónak, ki visszatér, furdöre nincs szüksége, a rabbinikusok azonban kimondták, hogy megfurdózik és három zsidó előtt az előirt megbánást vállaljon. (L. Jore Dea 268, 12, Remá, — Mógén Avrohom, 326, 8³⁾)

²⁾ J. D. Piszché T. 112. — L. t. Even Haezer, 44., 9.

³⁾ L. még J. D. 267, 8, — u. o. Báér Hétév, 10.

Sőt a maranusoktól származottaknak és keresztény hitben felnevelteknek a zsidósághoz való visszatérésekor még ezen rabbinikus *szokás* is *mellőzendő*, s az ilyenkor csak a miczvász milóh eszközlendő, mint más *zsidóságban* született gyermekeken! (Piszché Tesiva, J. D. 268, 10.)

Tehát hogy óhajthatnak Mezei urék híveik számára az orthodoxyához való át-, helyesebben *visszatérés*kor, mert muszá veóméd mihár színáj, mert Mezei uraknak is „ösi“, azaz *orthodox* zsidóknak kellene lenniük — tehát hogy óhajthatnak Mezei urék maguk számára valamelyes át- vagy *visszatérési* formulákat, amikor ők *mostanáig* még nem állottak ama, Mezei urék körében különben óriási hódításokat tevő bizonyos *vizmedenczénél?*!

Hisz az ilyen át- vagy visszatérési czeremoniával szankciálnók azt, hogy Mezei uréknak *eddig*, miglen hivatalos formákban át- vagy vissza nem tértek az „ösi“ orth. zsidósághoz, *joguk* volt azon, neológiának nevezett *talmi-zsidósághoz*, mi pedig *ezt* váltig tagadjuk. Mi pedig szüntelen azt kiáltjuk, ti is neolog testvéreink, addig legalább míg a vegyes házasság nagyobb mérvben nem hódít köztetek — ti is *zerá avróhom óviná* vagytok, nektek is az volna legszentebb köteleességetek, hogy „ösi“ orth. zsidók legyetek, *haláú áno-sim áchim ánáchnú*, jertek tehát, tisztítsátok meg templomaitokat zsidótalan hókusz-pókuszaitól, nyugdíjazzátok a Szabolcsi ur szerint „a *bibliai személyeket* mesének, a *kinyilatkoztatást* képletnek, a *csodákat* mythológiának“ deklaráló lelkészeiteket és hitoktatókat, kiket — szintén Szabolcsi ur szerint — „*tüzes korbácsal*“ kellene kiverni a helyről, melyet „lehetetükkel megfertőztetek“, s akik szintén Szabolcsi ur szerint a vallásnak nem tanítói, hanem „*hóhérjai*“ (l. *Egyenlőség*, 1890, 30. sz.), — váljatok — egyetlen szóval — oly zsidókká, amilyenek apáink, igenis a *ti* és a mi apáink voltak, — ehhez pedig semmiféle áttérési czeremónia sem kell, ez elé pedig semmiféle áttérési czeremóniát sem *akarunk* akadály gyanánt gördíteni, ehhez pedig semmi sem kell csak — *egy szent akarat!* Jertek tehát testvérek *igazi lév chádossal*, uj szívvél, mi kitért karokkal várunk reátok! S mi biztosak vagyunk abban, hogy ha *ti* nem, úgy akkor *fiaitok, unokáitok* be fogják látni, hogy az igazi „ösi“ zsidóság nálunk van, *nálunk*, kiknek zsidósága nem egy jóm-kipur délelőtti requiem végig élvezésében merül ki, hanem akik *szívük vérével szolgáljuk zsidóságunkat*, kiknek a mi zsidóságunk mindenünk! *Hisz őrizetlen, hatalomvágyástól el nem kábított pillanatokban maguk a ti jobbaitok, kivált rabbijaitok jobbait, is bevallják, hogy mi orthodoxok képezzük a zsidóság jövőjének egyetlen reményét?*! S azokra a ti *jobb* belátásra ébredő és a *mi* karjainkba siető fiaitokra, unokáitokra várunk mi szívrepesve, sóvárgó lélekkel, hogy gördítünk tehát jövetelük elé áttérési czeremónia-féle akadályokat . . . (L. Piszché T. J. D. 268, 10.)

Még azok szerint is, kik fiugyermekeknél a Miczvász milóh eszközlésétől teszik függővé az illető figyermeknek a zsidósághoz való tartozását. (l. R. J. S. Nathanson, Sólé umésiv, M. T. 3. rész, 64 resp. — Rabb. Gutachten über die Beschneidung, ges. von S. A. Tricz, Rabb. in Frankfurt a. M. 1844. — Hirsch, Jeschurun, 1857, — V. ö. Schück B., temesvári rabbi: Religion und Staat, 43 ol. és tovább.), a legtöbb neológ gyermeknél elég van téve ezen követelménynek. S még azon aggály is, melyre már Kutna S., kismártoni rabbi figyelmeztetett, még pedig J. D. Remá, 264, 1. pontra való hivatkozással (l. Kutna S. sat. Offen und Ehrlich, 1864, 38 és 66 ol., u. h. 23 p. a.), az is csak lekecshile állhat fenn, de bedieved nem. (L. J. D. 264, 1, — u. o. Piszché T. 7 p.)

Most tehát a m. t. neol. kancelláriai theologusok azt is meg fogják érteni, hogy miért nem tekintetik orth. részről a neológ és orthodox fél között kötött házasság tiltott „vegyes házasság“-nak.

De erre vonatkozólag mindenekelőtt azt kell megjegyezmem, hogy még azon esetben is, ha mi orthodoxok az ilyen házasságot tényleg „vegyes házasság“-nak minősítünk, még akkor sem bizonyitana ez egy csöppet sem az orthodoxya és neológia azonossága mellett, mert máskülönben a *protestáns* egyháznak a pápai Ne Temere-féle encyklika elleni tiltakozását is olybá kellene venni, mint a protestánsoknak ama nézetét, hogy az ő elekezettük és a római katolikus egyház között semmiféle különbség sem létezik. Ezt pedig *talán* még az „erős pennájú“ kancelláriai ur sem akarja állítani.⁴⁾

⁴⁾ Különben is a m. t. erős pennájú u. kancelláriai urnak mindennel, még a jeles memorandum többi érveit is lefőző még nagyobb sületlenségekkel is szabad jett volna az ő *hatalmi vágy* és érdekből táplálkozó rögeszméje mellett érvelni; de az orthodoxok és neológok között megengedett házasságkötésből folyó „hatalmas“ argumentumról — már saját elvokonai érdekében is — is jobb lett volna mélységesen hallgatni.

Avagy valóban nincs-e tudomása a neológ kancellária jeles „zsidó“ történettudósainak *arról*, hogy a Braunschweig-ban 1844. évben június 12-től 19-ig tartott *neológ* rabbizsinat *megengedte* a zsidók és monotheistikus nemzsidók, tehát keresztények között kötendő házasságot? (L. Protokolle der ersten Rabbinerversammlung, abgeh. zu Braunschweig vom 12. bis 19. Juni 1844. — R. Jóél Ungar, Riva, 1 resp. — R. Juda Aszód, Meharia, Orach Ch., 6 resp. — R. Móse Schück, Meharam Schück, J. D., 249 és 331 resp. — R. Aron Fried, Meharáf, O. Ch. 2 resp. sat. sat. — Singer Ábrahám rabbi is számos idevonatkozó idézetet közöl fentebb említett jeles munkájában, 33–37 ol., hasonlóan Schück B. is f. e. nagy szorgalommal megírt könyvében, 1–10 ol.)

S ha a neol. kancellária jeles „historikusai“ avval iparkodnák tudatlanságukat palástolni, hogy ilyeneket csak azok a „német“ neológ rabbik tanítottak, úgy ama derék *aradi* neológ zsidó abbé urnak jeles hősködésére bátorodom emlékeztetni őket, ki az aradi neológ templomban vegyes házasságokat áldott meg. Továbbá ama, egy a pesti „rabbi“-iskolából kikerült neológ

De nekünk orthodoxoknak, mint már fentebb kimutattuk, semmi szükségünk sincs az ilyen érvelésre. Minden született zsidó *de jure*, a mi vallástörvényünk szempontjából, *de jure* hozzánk *orthodoxokhoz* tartozik, Önnek is „erős pennájú“ neológ kancelláriai úr, mint nem kevésbé ama kól-nidre estén égő szivarral kikocsizgató volt neol. kancelláriai elnök úrnak is, tulajdonképpen „ösi“, azaz buzgó *orthodox* zsidónak *kellene* lenni: *musbá veóméd mihár színáj!* Ezen az Önöknek neológ vallása, helyesebben *tagadása* oly keveset változtat, mint teszem fel az, hogy Ön „erős pennájú“ úr formálisan „kikeresztelkednék.“ A zsidó vallás törvény szerint Ön még akkor sem szűnik meg *de jure* zsidónak lenni; s példának okáért „kikeresztelkedett“ zsidó léte ép oly nagy vétet követne el disznóhus evésével vagy chillul hásaboszszal, mint most, ki nem keresztelkedett zsidó léte. Sőt még Önnek, ki szintén kikeresztelkedett zsidó nőtől már a keresztesség közös felvétele után születendő gyermekei — *vallástörvényünk* szerint — szintén zsidóknak, még pedig jobb zsidóknak tekintendők (l. fentiekben kívül Szifszé Kóhén, J. D. 159, 8.), még pedig annyira, hogy

„rabbi“ urnak kinyomtatott beszédeiben világga kürtölt nemes önvallomásra bátorodom emlékeztetni az urakat, mely következőleg hangzott: — — — „a zsidó vallás nem ellenzi a zsidók és más felekezetük közti házasságot, sőt kívánatosnak tekinti; ő tehát, az időt, melyben ez törvényileg meg lesz engedve, *szívből üdvözlözi.*“ (L. Zsidó Híradó, 1891, 19 sz. 8. ol.) Nehogy p. az urak azt vitassák, hogy ilyesmit csak holmi jöttment papocská mondott, legőszintébb részvétellel sietek kijelenteni, hogy eme új kinyilatkoztatás dr. Kayserling vejétől, az „Országos rabbi egyesület“, helyesebben a neológ rabbik országos egyesületének egyik elnökétől, eme egyet haviközölnyének szerkesztőjétől és eme egyesület tulajdonképeni lelkétől: dr. Neumann, nagykánizsai neológ rabbtól származik!

Továbbá dr. Krausz S. pesti tanítóképzői hittanár ur „jeles“ könyvére bátorodom utalni az urakat, ki könyve 106. oldalán egy „ámbár“ szócskával iparkodik enyhíteni a máshittiekkel való egybekelés elleni tilalmat. (L. dolgozatomat, e lap 12 sz. 6. ol. 1. h.)

S ha mindez nem volna elegendő, úgy az Imit 1895-iki Évkönyve 374-ik oldalára bátorodom utalni a neológ kancellária jeles zsidó „historikusait“, a hol egy bizonyos, „Mezei Ferencz“ nevezetű úr az *Ég* által „egymásnak“ teremtettnék nevezi a szép zsidó szatócsleányt és a csinos parasztleányt!!

Tehát az orthodoxok és neológok között megengedett egyházi házasságkötéssel az „egységes“ zsidóság mellett argumentáló erős pennájú Mezei Ferencz úr szerint az épp említett Imitbeli Mezei Ferencz úr, aki pedig *azonos* az erős pennájú Mezei Ferencz úrral, valamint mind a fentebb említett neológ rabbi urak és zsinatok, valamint ezeknek elvrokonai, a zsidók és keresztények közötti összeházasodás megengedésével, *egyszersmind* kijelentették, hogy a zsidóság, már t. i. az ő zsidóságuk és a kereszténység között, semmiféle különbség sincs!!!

Ugyebár Mezei úr! jobb lett volna ez argumentumot miként az iskolaalapnak nekünk járó részét — zsebrevágni!

kitért zsidó szülőknek kitérésük után szült és mint ilyen nemzsidó hitben felnevelt leányukat — ha az állami törvény nem akadályozza meg — zsidó férfi minden további nélkül nőül veheti, mert ez a kitért zsidó szülőtől kitérésük után szült és bármilyen nemzsidó hitben felnevelt leány a zsidó vallástörvény felfogása szerint *de jure* továbbra is az *ösi* zsidósághoz tartozik! (L. Piszché Tesuva, J. D. 112, 1. — Even Haezer, Rema, 4, 37, — u. o. Turé Zahab, 25, — u. o. Báér Hétév, 23.) Tehát ebből az „erős pennájú“ urak logikája szerint az következik, hogy kereszténység és zsidóság, vagy mohamedánizmus és zsidóság *azonos*! A zsidó teológiai ismereteiket pedig nem a corpus jurisből merítő igazi szakértők szerint pedig az, hogy „ösi“ zsidóság Izraelnek minden egyes sarját *visszavárja, visszaköveteli*, legyen bár az neológ,¹⁾ karaita (l. Jad Hasakah, lálch. mámrím, 3, 3.), vagy u. n. „kitért“ zsidó! **Csak hogy amíg vissza nem térnek, az ilyeneknek az „ösi“, zsidóságra való káros befolyását minden lehető módon parallelizálni akarja.** Mert különben **öngyilkosságot** követne el!!

Házassági tilalmat, isszur chittunt ott kell kimondani, ahol „Chásás peszul mispochoh, Chásás mámrész“ forog fenn. S főleg ezért mondatott ki az isszur chittun a *karaitákra* nézve (l. Even haezer, 4, 37, Rema, — u. o. Turé Záháb, 24, — Báér hétév, 49, — Piszché Tesuva, 45, — de különösen Biuré hágró, 101 p.)

Ezt tehát — hála érte a jó Istennek — *egyelőre* amíg Önök kisdéd játékaikat csak az istantsizetet és az élet többi vonatkozásainak terrénümán üzik, de a *zsidó házasságjog* területét respektálják; amíg a chalicza és gettnék hadat üzenő pesti dr. Fischer „rabbi“ urak óhajai jámbor kívánságok maradnak, Önökre nem kell kimondani. De — *és ezt jól jegyezzék meg maguknak az urak* — ha az Önök dr. Fischerjei tért fognak hódítani, úgy, hogy az Önök lelkészei *gett és chalicza nélkül* fognak esketéseket végezni, akkor oly hatalmas *isszur chittun* fog nemcsak széles a hazában, hanem az egész világ zsidósága körében végig hangzani, ahogy csak kívánják; s egész biztosak vagyunk abban, hogy az Isszur chittunhoz a *statusquo* hitközségeknek, nem a pesti v. boroszlói szemináriumból kikerült rabbijai is *egy szív és lélekkel* csatlakozni fognak! Sőt nem egy, kongressusi hitközségben működő rabbi fog nekünk igazat adni!

Igy p. o. ha a németország „Szabadelvi Rabbik Szövetkezete“ című mineus-társaságnak lesz annyi megfontolatlan vakmerősége, hogy a minapában megtartott gyűlésen felhangzott és a zsidó házassági törvények legmerészebb megsértését célzó javaslatokat, melyeket „Egyesüljünk-e sat.“ cz. tanulmányunk IX-ik fejezetének egyik jegyzetében fogjuk ismertetni, az életbe átültesse, de ami alig fog megtörténni: akkor az illető egyesület tagjainak hivreire okvetlenül *isszur chittunt* kell és fognak alkalmazni . . .

¹⁾ L. Tikun Selómó, 101. folio, 1, 1. hasáb.

Különben, ha *őszinték* akarunk lenni, akkor be kell vallanunk, hogy már most is léteznek *orthodox* részen bizonyos „vegyesházassági szabályok.“ Így p. o. aligha fognak Mezei urék *orthodox* rabbit találni széles Magyarországon, ki egy pesti szemináriumi növendékekből álló béth din által eszközölt házasságfelbontást, gettlevelet, teljes érvényességüknek elismerne. Kérdezzék csak meg egyszer a kaposvári neolog dr. Herczog urat, meg az ottani — alispáni hivatal, hogy mit is válaszolt az én b. e. tanítóm, R. Wolf Breuer z. l., néhai tabi rabbi, akkor, midőn a kaposvári alispáni hivatal azt követelte tőle, hogy ő egy, a neolog rabbi dr. Herczog ur által eszközölt gettlevelet alapján újból házasságkötést engedélyezzen. Tudom, azt a választ Mezei urék nem teszik ki az ablakba.

S tudakozzanak csak Mezei urék főtisztelendő dr. Kohn pesti főrabbinál, hogy mit is üzent neki évek előtt egy bizonyos tolnamegyei *orthodox* kerületi rabbi, midőn egy, a kerületéből való és a pesti neolog rabbinátus által férjétől elválasztott nő újbóli házasságkötés czéljából jelentkezett előtte. De mivelhogy dr. Kohn urral ez alkalmasint már több ízben is megesett, így tehát nem tudhatja, melyik esetről van szó, majd én fogom közölni a rövid üzenetet. Az illető rabbi csak ennyit mondott: „Ha Önt, kedvesem, dr. Kohn választotta el férjétől, akkor úgy illik, hogy ő is eskesse Önt újból meg, mert én biz“ dr. Kohn ur getje alapján senkit sem esketek!“ Remélem, hogy Mezei uréknak még több ily esetről is tudomásuk van, ha nem, még szolgálhatok egy-két példával.

S ha esketések tekintetében, mi *orthodoxok* ugyan házaspárnak tekintjük még a pesti szeminárium növendékei által megeskettetett feleket is, úgy ez *nem* azért történik, mivel mi leketchilo is „esketések“, helyesebben „kiddusin“ végzésére teljesen alkalmas „rabbi“-nak tartanók ezeket az urakat. Oh, távolról sem! Sőt ellenkezőleg, általánosságban a Talmud szentenciája: *kol háamáid dájon seánun hágun, keilu nautéa áséro bejiszroel.* (Szánhedrin, 7. fol.) — alkalmazható ez urakra. (L. Sulchan A., I. D. 246. 8, — u. o. 334, 42 és 43 (23 p.), — de még inkább: Maimuni, Jad Chasakoh, hilchoth szánhedrin, 2 f. 7 és 14 p. — u. o. 4 f. 15 p. — Továbbá Jóre, Dea, 243, 2; *Vetálmid chochom* (még ha a pesti szemináriumból kikerült urak ilyenek is volnának.) *hámezálzél bámiczvausz veén bau jirász somájim háre hú kekál sebeczibaur!* — U. o. Birké Jóséf: . . . *ószur lismaú divré tauroh, mipiv veliszmauch ál haurószau.* — (V. ö. Mehárja, O. Ch. 35. és 37. resp. L. még Kárpelesz A. rabbi, Ohel Avrohám, 43. és 44. resp.) Specialiter pedig, gittin, kiddusin és chaliczára vonatkozólag a vallástörvény következő szabályai alkalmazandók: Talmud Kiddusin 13, a, Even Haezer, 49, 3, u. o. Piszché T. — 141, 30. — 142, 9, — 154, bevez., u. o. Piszche T. — Jóre Dea, 242, 14.)

S habár mindezek az idézetek, úgy az általánosságban, mint specialiter idézett helyek lesújtó verdiktet tartalmaznak a pesti „rabbi“-iskola növendékeire, mi az ilyenek által végzett esketéseket mégis jogérvényesnek tekintjük, mert i. t. neolog kancelláriai urak, a zsidó-vallástörvény egyáltalában nem ismer egy *harmadik* által — neveztessek az rabbinak vagy akárminek — végzendő „esketés“-t! A zsidó vallástörvény értelmében a völegény maga „eskeli meg“ magának, helyesebben „szenteli magának“ háre át mekudesz li („M'kudeszches“ geheilligt, ist der eigentliche Begriff, der des Weibes Charakter als Gattin ausspricht. Jedem Andern entzogen, und nur dem einzigen, sie geheilligt habenden Manne

angehörend. — Hirsch, Horeb, 533. §.) a nőt. (Even Haezer, 27, 1.) S bár mint tomboltak is annak idejében a Röck Szilárd-utca környékén a Rechás esetleges megcsappanása fölötti aggodalomban, az orth. közvetítő bizottság mégis helyesen állította az 1891-ben 1059. sz. a. a kultuszminiszter elé terjesztett jelentésében: „A zsidó-hitelvek szempontjából a házasság sat. nem képez synagógális aktust és annak hittörvényes megkötéséhez sem személy (rabbi) szentesítése, sem a hely (synagóga) szentsége okvetlenül nem nélkülözhetlen.“

„Valamely zsidó házasság hittörvényesen megkötöttnek tekintendő, ha kölcsönös megegyezés folytán a férfi két tanu jelenlétében a nőnek egy értéket ad sat., s ez alkalommal szöszert mondja: Háre át sat.“ (L. Zsidó H. 1891, 4. sz. 1. és 2. ol., — 9. sz. 1—9. ol., — 10. sz. 4. ol. — 14. sz. 3—7. ol.)

A rabbi az csak a „meszáder kiddusin“, az csak a „rendező“-je a kiddusin aktusnak, felügyel arra, hogy helyes módon folyják le az, s hogy csak vallástörvényileg megengedett házasságok kötéssének meg (l. Even Haezer, 23, 3, — Piszché T. 2.). S épp azért egy pesti szeminarista-rabbinak jelenléte bediewed nem alterálhatja a házasságkötés jogérvényességét, ha az különben vallástörvényileg meg volt engedve és két megfelelő tanu (Even Haezer, 42, 5, — u. o. Báér Hétév, 15, — Chósen Mispót, 34.) — volt jelen. S ha utóbbi körülmény — a két tanúnak valláserköcsi szempontból megfelelő volta (l. Ch. M. 34 f.) — említett uraknak hauróabeli megbízhatlansága és a neolog testvéreink óriási többségének vallásbeli életmódja következtében némi jogosult aggodalomra is ad okot (hisz még az sincs kizárva, hogy a meszáder kiddusin részéről tudatlanság vagy könnyelműség következtében két pószul ledusz lesz tananak kijelölve), de azért lechimre minden esetre érvényesnek tekintendő a házasságkötés, úgy, hogy az csak gett által oldható fel, (l. e tekintetben: Even Haezer, 42, 5, Remá, — Resp. Pené Arjev, 28. talán R. Akiba Eger resp. 96. sz. is, mindkettő idézve Piszché T., előbbi helyen, 18. p. a.), különben is talán ritkán van neol. esküvő, melyen az illető családok néhány orth. jóbarátja jelen nem volna, s ily esetre talán a Chászám Szófer. E. H. 100-ik számú responsumá alkalmazható, l. Piszché T. E. H. 42, 11. — De ezeken kívül is szerény nézetem szerint talán az Even Haezer 149, 1. szakaszban kifejezett elv „én ódom auszeh sat.“ is alkalmazható fennforgó esetre. Hisz ezen elv tekintetbevételével egyes korifeusok, még zsidó felek között kötött u. n. polgári házasság feloldására is gettet tartanak szükségesnek. (L. Chászám Szófer, E. H. 1. rész, 108. és 109. sz. — Mehárám Schück, E. H. 20. és 21. resp. — Jóre Dea, 249. sz. — Ohel Avrohám, 103. és 104. sz. resp. — Ujabban Kutna S. kismártóni rabbi értekezett bővebben e kérdést illetőleg „Ketauroh Jéószeh“ cz. füzetének végén, 16—20. fol. S szerény véleményem szerint azon ellenérv, melylyel a nagytudományú kismártóni rabbi az említett elvnek (én ódom auszeh sat.) a csak polgári házasságban élő felekre való vonatkoztatását lehetetlenné akarja tenni, a mi esetünkben, midőn valamely házasság esetleg csupán peszülé edusz előtt kötött meg, nem alkalmazható, mivel a mi esetünkben igenis kedász móse vejiszroel *akarnak* a felek házasságot kötni.)

Mindenesetre fentiek alapján biztos, hogy még egy — teszem fel — *aradi* neol. lelkész ur segédlete mellett megkötött házasság is lechimre érvényesnek tekintendő, de melylyel még távolról sem mondtam azt, hogy egy valóban lelkiismeretes zsidó házaspárnak egy ilyen ur

által kijelölt két tanuval be szabadna érnie! De minden-
esetre kichimro érvényesnek tekintendő az ily módon
eszközölt kiddusin." (L. még Piszché T., Even H., 26. 2.)

De *gettet*, valamint *chaliczát* illetőleg *semmi esetre
sem szabad* megelégedni az ilyen lelkész urak által esz-
közöltel. (L. fenti idézeteket.)

12. S most a m. t. neolog kancellária erős pen-
náju tollforgatója azt is megfogja érteni, hogy miért
adóztatnak meg orth. hitközségek területükön tartózkodó
„az orthodox irányzattól távoleső” neológokat. (908. m.
6 ol. 1 k.).

Azért, mert ezek az urak is muszáj veómed
miszináj, mint minden egyes született zsidó *de jure* az
ósi, azaz orth. zsidósághoz tartoznak s épp annyira
orth. zsidónak tartoznak lenni, mint akár én. Már pedig
a született zsidónak elsőrendbeli *vallásos* kötelessége,
hogy lakhelyének orth.¹⁾ zsidó hitközségét adóval támo-
gassa. Így tehát a neol. zsidó sem lehet felmentve ezen
kötelesség alól (l. Chósen mispat, 1 k. f.) mert magától
értetődik, hogy száz törvénysértés nem adhat jogot a
százegyedik törvénysértésre. Sőt még valamely neol. hit-
községhez való adófizetés sem menthet fel zsidó *vallás-
törvényi* szempontból az orth. hitközség számára való
adójarulék alól. Mert született zsidónak csakis orth. hit-
község számára *kell és szabad*²⁾ adót fizetni.

De *hangsúlyozom* — csakis a neologokat,
mint született zsidókat tartjuk mi *de jure*, az ősi zsidó-
ság kötelekebe tartozónak, kik a pesti szeminárium és
elvrokonai által képviselt neologiahhoz való csatlakozás-
sal *de facto* ugyan szakítottak az „ósi” zsidósággal, de
akiknek nagy többségere mi is — miként S. R. Hirsch
a német neologokra — Maimuninak a korabeli karai-
tákrá mondott elnéző szavait alkalmazzuk: háré hi
keiniók senisbe satb. (H. Mámrim, 3, 3.) De a *hivatalos*
neolog theológiájában mi a legradikálisabb, még a
karaitákon is túlevő (mert hisz a karaiták csak a szó-
beli tan isteni eredetét vonták kétségbe, de az írásbeli
Tóraét nem (v. ö. Hirsch, i. m. 323 ol.), *legradí-
kálisabb mínusét* latjuk, s épp azért mi neolog
hitközségekkel, pláne neolog orsz. szervezettel közösséget
fenn nem tarthatunk.

Mert még ha el is tekintenénk az ilyen közösség-
nek a zsidó *vallástörvény* szempontjából való *megenged-
hetetlen és tilalmas* voltától, melyet a nagy S. R. Hirsch
megrázó erővel és *megdönthetetlen, megcsófol-
hatatlan* érvekkel bizonyított be e témára vonatkozó
dolgozataiban (Ges. Schrift. 3 köt. 489–531, — 4 köt.
239–408 ol., de különösen 329–334 ol.), úgy, hogy
még az eleinte *bizonyos feltételek* mellett más nézetet

¹⁾ Mert hisz *vallástörvényi* szempontból *Sulchhan
Aruch* (Ch. M. 163. fej.) statuálja a zsidó hitközség
számára való adózási kötelezettséget. Már pedig *oly*
szervezethez tartozó hitközség, melynek szabályzatai a
Sulchan Arucht százszor is *felragják*, a *Sulchan Aruchra*
nem hivatkozhatnak! (V. ö. Hirsch, Ges. Schrift. 4 köt.,
295–344.)

²⁾ Neológ hitközséghez való adófizetés „máczik
jedé auvré avérát” jelent. (L. Seviisz, IV, 3. — Gittin
61, a. — V. ö. Hirsch, i. m. 327. ol. és tovább.) —
De I. a *leipniki* rabbi, Blóch Mózes véleményét is:
Rabb. G. A. von S. Spitzer, 1872, 33. ol.

valló hatalmas talmudtudós S. B. Bamberger, würcz-
burgi rabbi is kénytelen volt megretírálni előtte (l.
Meháram Schück is, O. Ch. 306 resp.), még ha el is
tekintenénk ettől, amitől természetesen *nem* szabad el-
tekintenünk, még akkor is az *önfenntartás* szempontjából
lehetetlennek bizonyul az ilyen közösség, s az *ön-
gyilkossággal* határos! Ime, egy csattanó példa a mi
napjainkból, mely köteteknél többet mond.

Az orthodoxia és neológia közötti küzdelemnek
egyik legelső színhelye tudvalevőleg a németországi
Boroszló volt. Ott a múlt század 40-es éve körül a
község egy kicsiny, de befolyásos neolog töredéke az
általunk már több ízben jellemzett és a kongr. statu-
tumok védői közzé tartozott neolog Geigert hívták meg
második rabbinak. Hiába volt az éltes főrabbi Tiktin-
nek ezen alkalmazás elleni vétója, a neol. töredék nem
tágitott. Borzasztó harc keletkezett ebből, mely közben
az agg főrabbi *megettört szívvvel* atyjához tért. Ekkor a
községnek majoritása, mely akkor még *orthodox* volt,
Tiktin fiát (aki később szintén a kongr. statutum ellen
nyilatkozott, l. e lap 7. számát, 7. ol.) választotta meg
rabbinak és a Geiger alkalmaztatása körül keletkezett
harc tovább folyt. Az orthodox párt külön akart válni,
de a kormányhatóságok nem engedték, hanem kiegyez-
kedést oktrojáltak az orthodox majoritásra. 1843-ban
létre is jött a megegyezés, mely szerint a „külső egy-
ség” továbbra is fennmaradt, de az orthodox és neolog
párt külön-külön kultuselöljáróságot választ, melynek
elnöke az illető párt által elismert orth. vagy neolog
rabbi. Az orth. kultuselöljáróság intézi az összes az
orthodoxokat illető ügyeket, választja a rabbit, külön
orth. zsinagógával és vallásiskolával bir, melynek szá-
mára *kizárólagosan ő* választja az orth. vallásitanítókat,
felügyel a kóser-hús-intézményekre sat. sat. S épp így
a neolog kultuselöljáróság is a neologokat illető
ügyekben.

A *közös hitközségi* előjáróság pedig csakis az u. n.
administratív teendőket, megadóztatást, fizetések kiutal-
ványozását végzi, *de a kultúrügyekbe nem avatkozhatik*;
p. o. még a rabbiválasztásra sem folyhat be, sat. S
1843-tól legújabb időkig valóban béke volt a két párt
között, az orthodoxok *külön* templommal, vallásiskolával,
rabbináttussal (még pedig oly rabbi, ki a kongr. statu-
tumokat elvetendőnek ítélte) sat. birtak, maguk választ-
ották orth. rabbijukat, tanítóikat, hivatalnokaikat, sat.
De utóbbi években — mióta a neologok jutottak a
többségre — ezek most az egykori *orthodox* majoritásnak
irántuk tanusított *liberalismusát* úgy akarják *meghátalni*,
hogy az ottani orthodoxoknak álamilag is elismert és
a hitközség alapszabályaiban is biztosított separatistikus
jogait egymásután *el akarják kobozni!* Az immár csupa
neologokból álló hitközségi előjáróság az orthodoxokat
meg akarta fosztani *önálló* rabbiválasztási joguktól, ha-
nem még ő, a csupa *neologokból* álló hitk. előjáróság akar
az *orthodoxok* számára *orth.* rabbit választani (hahaha!).
Ujabbban pedig a *külön orth.* vallásiskolát akarja meg-
semmisíteni. *Ő* (a *neol.* előlj.) akar az *orthodoxok* szá-
mára vallásitanítókat kinevezni, még pedig *csakis* olya-
nokat, kik *orth.* növendékeket nemcsak az *orth.*, hanem
a *neol.* orgonás zsinagógába is hajlandók istentiszteletre
vezetni!! A midőn pedig egy minapában tartott képvisel-
testületi gyűlésen, a képviselőtestületnek egyetlen
orthodox tagja, *Badt* egyetemi tanár, lángoló szavakkal,
végkimerülésig küzdött a neol előjáróságnak az ortho-
doxok *lelküismereti szabadságát* elnyomó *flagrans tör-
vénytiprása* ellen, a neol. előjáróság alig méltatta
válaszra az orthodox tanárnak lángszavú philipikáját;

tudva, hogy *mögötte a községnek neolog többsége, tehát
üsd az orthodox minoritást. Mert így tanítja ezt a neolog
liberalismus sulchán-aruchja!* . . . S Boroszlóban 65 évi
fegyverszünet után újra a *harci* sip riad és teljes *külön-
válasra* hívja az orthodoxokat!!!

Ime a neológokkal való „administratív keret”
gyümölcseinek egyik fényes példája! (L. Israelit, 1908,
46. sz. 4. és 5. ol.).

S ime egy klasszikus példája annak, ha az ortho-
doxok letérnek a vallástörvény parancsolta rideg non
possumus álláspontjáról és neológokkal *bármint feltéte-
lek mellett is* paktálnak. Előbb-utóbb *megkeserülük* (l.
Hirsch, Ges. Schrift. 4. köt. 337–340. ol. is), s egy fél
évszázad múltán kénytelenek belátni a félévszázaddal
azelőtt elkövetett hibát. Mert a neológok inváziója ellen
semmiféle állami törvény v. hitk. alapszabályzat sem
nyújt védelmet, míhelyt többségre jutnak. Ez tanítja a
boroszlói példa!

De máskülönb is ama orth. hitközségek terüle-
tén lakó neológok *tényleg* igénybe veszik, legalább
vehetik az orth. hitközség intézményeit és hivatalnokait.
Remélem, hogy Mezei urék sem tartják bűnnek azt, ha
az orth. hitközség területén letelepedett „az orthodox
irányzattól távoleső áldozatkész izr. vallásu birtokosok
sat.” szakácsnőjük helyett orth. sakterrel vágatják le a
baromfit, vagy ha ezek az urak kétszer-háromszor az
esztendőben, rós-hasonó és jómkipurkor, orgona- és
női énekkartól *mentes* egyszerű orth. zsinagógában kény-
telenek egy-egy fél, vagy negyedórácskát tölteni?! Hisz
milyen büszkék Önök arra, hogy a pesti neológ hitköz-
ségnek „kóser cédula,” helyesebben *lepkefogó* gyanánt
szereplő, orgonamentes zsinagógája is van a Rombach-
utczában s mint használták fel Önök ezen rombach-
utczai „orthodox” (?) zsinagógájukat arra, hogy gróf
Csákynek azt hazudják, igenis *hazudják* — mert az
ilyesmire más kifejezés nincs — hogy miként a pesti
neológ községnek rombach-utczai, akként a pesti vagy
pozsonyi *orthodox* hitközségnek — dohány-utczai ritusu
zsinagógával is szabad birnia (906. mem. 6. és 7. ol.).

Tehát az Önök orth. hitközség területén lakó,
az orthodox irányzattól távoleső áldozatkész földbirtoko-
sait nem igen éri lelkiismereti bántódás, ha — minthogy
orth. hitközség intézményeit veszi vagy nem veszi, de
mindenesetre: *veheti* igénybe, — orth. hitközségnek
fizeti kulturadóját.

De igenis *égbekiáltó igazságtalanság* történik akkor,
midő szintiszta *neológ* hitközség adóztat meg egy oda-
vetődött *orthodox* zsidót, ki a neológ hitközségnek, pesti
szemináriumból kikerült rabbiját nem *ismerheti* el az ő
rabbijának, orgonás templomába nem járhat, metszőinek
vallásosságában nem bizakodhatik, rituális fürdőjét —
ha ugyan van — nem igen használhatja sat. S mind-
amellet mégis kultusadót kell fizetnie! Ez igenis *égbé-
kiáltó igazságtalanság!!* — — —

13. A 11. p. a. kifejtettek alapján a *rozsnói* eset,
ahol „orth. és kongr. egy közös templomban együttesen
tartják istentiszteletüket sat” — sem fog Mezei uréknak
többé fejfájást okozni. Mert *de jure* Mezei uráknak is
orthodoxoknak *kellene* lenniök. Már pedig a rozsnói

kongr. hitközség ezen de juréból már *félig-meddig a
de facto területére lépett át*, amidőn kimondta, hogy
kongressusi *jellege daczára* az istentiszteleti rendet ritust
és templomi berendezést *teljesen* az ottani kerületi orth.
rabbi, kedves hajdani tanulóársam, *supremációjára* alá
helyezi, azaz mindezeket illetőleg úgy intézkedik, hogy
az az *orthodoxia* követelményeivel megfeleljen!!) Hisz
— legyünk őszinték uraim — hogy ha nemcsak az a
rozsnói község, hanem a kongresszusi statutumok is
elismerték volna az *orthodox* rabbinak, vagy helyesebben
az *orthodox* törvényködexnek a Sulchan Aruchnak *egy-
dül* supremációját, a hitközségek *összes* intézményei-
nek terén, mert hisz egy hitközség utóvégre *csakis*
vallást szolgáló intézményekkel birhat,³⁾ s ha a kon-
gresszusi statumok *garantiákat* is nyújtottak volna ezen
supremáció biztosítására. Akkor — igaz, hogy a hit-
községi szervezésre 11., 29., 47., 50., 66., 68-ik és
hasonló paragrafusok nem jöhettek volna létre — de a
hazai zsidóság egységessé lett volna téve, még pedig
egységes *orthodox* zsidóság!! (L. Meháram Schück, O.
Ch. 309 resp., bevezetés.)

14. A 11-ik p. a. kifejtettek alapján a „*közös
temetők*” is³⁾ veszíteni fognak melánkólikus hatásukból

¹⁾ Különb is egy ilyen rozsnói eset vajmi keve-
set bizonyít Mezei urék mellett. Gyöngön, akárhányszor
fordult elő, hogy a *református* lelkész akadályoztatása
esetében az *evangelikus* lelkész végezte helyette az
istentiszteletet a *református* templomban, valamint vice
versa. Tehát nosza rajta, az evangelikus és református
egyházakat is „egyesíteni” kell!

²⁾ Hisz újabb, mint már e lap 15. számában is
idézetelt (14. ol.), a neologok egyik *legelőkelőbb* rabbija,
dr. Bernstein is nyíltan hirdeti, hogy a hitközségnek
semmiféle ténykedését sem lehet a vallástól *elválasz-
tani!* (L. a neol. rabbi egyesület havi közlönyének 7–8.
számát (105–107. ol.).

³⁾ Mellesleg megjegyezve a memorandum egy
kicsit nagyon is — valótlánit, midőn azt mondja: „A
temetkezések is a *legtöbb* helyen közösek.” (908. m.
6 ol. 1 h.) De evvel szemben dr. Bernstein, szombat-
helyi neol. rabbi, a pesti szemín. egyik legnagyobb
büszkesége, a neol. „Orsz. rabbi egyesületek havi közlönye”
106-ik oldalán (l. e lap 15. sz. 14. és 15. ol. is) be-
vallja, hogy „a *legtöbb helyen még a temető is külön
van sat.*” Ha p. választanom kell dr. Bernstein és dr.
Mezei urak között, inkább hiszek dr. Bernstein *neolog*
rabbi urnak akit még nem kaptak rajta egy *regiment
hazugság és történelemhamisításon!* S aki már avval is
fényes biztosítékot szolgáltatott állításainak megbizható-
sága mellett, hogy a neol. hetilapban nyíltan beis-
merte, hogy a pesti „rabbi”-iskola növendékei kosztjának
kóserága nagyon is *kétes kvalitásu!* Ezen különben
köztudomásu — botrányos dolognak a pesti szemín.
egyik volt *növendéke* részéről való őszinte beismerése
valóban annyi igazságszeretet tetelez fel, amennyi fölött
sem dr. Bernstein urnak tanítója Bloch M. ur. a neologok
maór hágólója, aki a *kétes* kóser kosztal táplált szemí-
nárta urnaknak a legcsekélyebb lelkiismereti skrupolo-
zítás nélkül osztogatott hattárakat, sem p. dr. Mezei
urék nem rendelkeznek. S így inkább hiszünk dr. Bernstein
mint dr. Erős Penna urnak!

(908. m. 6. ol. 1. h.) *De jure* minden zsidónak az életben az „ösi“ hagyományos zsidóság keblében *volna* helye, s így halálában egy temetőben férhetnek meg. Különbösen is fölötté szerencsétlenül érvelés ez. Hogy minő Sulchán Aruchból merítette a nagy lamdon Mezei azt a dínt, hogy ujfelekezetű zsidót nem volna szabad óhitűekkel egy helyre temetni, én természetesen nem tudhatom. Csak azt a titkot akarom Mezei urnak megsugni, hogy az *általam* ismert Sulchán Aruch szerint még a Pesten 1885. febr. 5-ikén megalakult, de azóta már megszűnt „reformált izr. egyház“ tagjait sem lehetett volna oly könnyen a „közös zsidó temető“ használati jogától megfosztani, pedig ezen „reformált izr. egyházat“ még az Önök szeminaryiumi tanárai is kizárták „a főnálló zsidóság köréből, valamint az „izraelita“ nevezettől is megfosztani törekedtek azt (I. M. Zs. Szemle 1886, 152. ol. és 1.). Tehát az Önök ujonnan felfedezett, „közös temető“-be, a papíroskosárba, való érvük szerint a *csalhatatlan* Bloch Mózesnek a „ref. izr. egyház“ ellen intézett anathemája is jogtalan, hisz a Sulchán Aruch alapján még említett egyháznak tagjait sem igen lehet megfosztani²⁾ a „közös temető“ használatától (I. Jare Dea, 345, Szifszé Kohén, 1.— J. D. 362, 5)³⁾

²⁾ Így p. o. az 1860. aug. 22-én meghalt dr. Holdheimet, ki a szombat helyett vasárnapot ünneplő berlini reformhitközségnek volt a lelkesze, szintén a berlini „közös temetőben“ temették el, még pedig az agg főrabbi helyettes Ettinger beleegyezésével a rabbik helyén. Ez *utóbbi* természetesen helytelen volt, országos botrányt idézett elő. Sőt a Holdheim temetésekor furdóben időző híres hitszónok Sachs Mihály, visszatérte alkalmából annyira szívére vette a dolgot, hogy e miatt le is köszönt állásáról (I. Dr. Bernfeld S., Micháel Sachs, 122. ol.). De ő is csak a legdrákkálisabb reformernek a „rabbik helyén“, de nem a zsidó temetőben való eltemetését rosszalotta.

Mert mi orthodoxok respektáljuk a halál komor fenségét. Nekünk ami életelemünk és életszabályozónk, a neolog urak által százsor is *elárult*, legyalázott, meg-hurczolt ostobaságok konglomerátuma gyanánt feltüntetett Sulchán Aruch azt parancsolja, hogy *minden* Izráeltől származó embertársnak még eltemetetlen holttemetőben „*mész miczvo*“-t lássunk, akiről még azt is feltételezzük, hogy végső perczeiben *megtért* (I. Joma, 86.), azért nem kelt ki Sachs a berlini nagyközségnek utolsó „ösi“ hitű rabbija, a legvadabb reformernek, kit még az Önök szeminaryiumi tanári kara (I. M. Zs. Sz. 1886, 152. old. és 1.) is *kizárta* a zsidóság közül, az *akkor* még „ösi“ berlini nagyközség temetőjében való eltemetése ellen, csak az ellen, hogy a „rabbik helyén“ bátorokdtek azt a fő-reformot eltemetni. Igenis, mi Sulchán-Aruch-zsidók respektáljuk a halál szentfenségét és nem fogunk rég a sírban nyugovó férfiakat „*megkerülték bün-szövetkezet*“-ének, meg „*lökupez*“-nek nevezni, ilyesmit csak dr. Erős Penna ur, a hős Grállovagnak és vitéz társainak szabad, akiknek a Sulchán Aruch nem mérvadó s akik tehát a S. A. Orach Chájim 606, 3-ik §-ára is — fűtyülnek!!

³⁾ Természetes, hogy mindez csak azon esetben áll, ha a neolog hitk. is respektálja a zsidó temetőkre

De különben is megfoghatatlan megdondolatlanságra vall a neol. országos irodának a „közös temetővel való argumentálása. Érthetetlen vakmerőség ez azon urak részéről, kik 1903-ban, midőn dr. Schnitzer, komáromi neol. rabbi azon sérelmes rendelet elleni felfolyamodásra kérte fel őket, mely szerint a zsidó apa és nemzsidó anyától származó gyermeket, de aki vallástörvényünk szerint (Kidusin 66, b. és decisorok.) szintén nemzsidónak tekintendő, zsidó temetőben kell eltemetni, grand seignuri mozdulattal intették le a neol. rabbi-egyesület elnökét, hogy az ilyen „kényszer csakis a holtak eltemetésénél fordulhat elő!“ — Ez pedig a neol. országos iroda urainak szemében nem oly nagy baj! Annak igazolására p., hogy én nem orth. szemüvegen keresztül, hanem az egyedül helyes módon interpretálom a neolog iroda akkori eljárását, ideiktatok néhány sort a *neolog* rabbi-egyesület elnökének, dr. Schnitzernek, egy, a neol. iroda ezen válasza után, Kuttna S., kismártoni rabbihoz intézett leveléből, amelyben maga a neolog rabbi-egyesület elnöke bélyegzi meg irodáját. „Tudtam, oh tudtam, hogy haragjuk cseppet sem fog felgerjedni a megtörtént dolog miatt (Komáromban egy nemzsidó nőtől származó és így vallástörvényünk szerint nemzsidó gyermeket a rabbi, dr. Schnitzer tiltakozása ellenére a zsidó temetőben temettek el), a melynek pedig nem lett volna szabad megtörténnie. Mert hisz nincs *hithüség bennük!* De ezt mégsem vártam volna tőlük, hogy egyszerűen a fennálló szabályzatok bástyái mögé bujjanak sat.“ — — „Ők azt mondják, hogy hisz „ily *kényszer csakis a holtak eltemetésénél*“ forog fenn. Ebből kiviláglik, hogy az orsz. (neol.) iroda más nézetet vall mint Rasi és a decisorok s a talmudot odamagyarazzák, hogy nemzsidókat is el szabad temetni zsidó temetőben.“ (I. Schück B. i. m. 50—53. ol. — U. o. héber rész, 41. ol.).

Tehát micsoda örült merészség kell ahhoz, hogy most a neol. Landeskantzelei a „közös“ temetővel érveljen az unifikáció mellett, hisz e logika szerint és az orsz. iroda fentvázolt eljárása alapján az orsz. iroda zsidósága és a nem zsidóság között sincs semmiféle különbség!!

(Folyt. köv.)

vonatkozó vallástörvényi szabványokat. Ellen esetben a temető tekintetében is külön kell válni a hitközségeknek. Ily előzmények okozták p. o. Nagyváradon is a Chevra kettéválását.

E tekintetben I. Schück B., temesvári rabbi, „Staat und Religion“ című munkájának héber függelékét, amely 40 bel- és külföldi rabbinak ez ügyben leadott véleményét tartalmazza. A véleményező külföldi rabbik közül csak következő auktoritásokat említem fel. Dr. Hoffmann, a berlini orth. rabbiszemin. rektora, dr. Dünner, hollandiai orsz. főrabbi, dr. Ehrenfeld, pápai főrabbi, dr. Lerner, altonai főrabbi sat.

Az ingyenes népoktatás és a zsidó népiskolák.

Irta: Alexander Vilmos. S. A.-Ujhely.

Nemzetünk kulturtörténetében oly hatalmas határkő az ingyenes népoktatásról szóló Apponyi-féle törvény, hogy annak életbelépte teljes átalakulását jelenti a mai népoktatási állapotoknak. Minden téren meg fognak változni a viszonyok az új törvény életbelépése alkalmával, amidőn nemzetünk minden hű fiának sokszor és jogosan hangzatosított óhajta teljesülni fog.

Míg azonban az ország közvéleménye nagy megelégedéssel fogadta az új törvényt, a zsidóság egy része aggodalommal néz annak életbe léptetése elé; megfújják jajveszékelve a vészkiáltót és a zsidó iskolák fennállását féltik tőle. Ezt teszi pl. Knopfler Sándor sauhelyi isk. igazgató igen tisztelt bátyám uram is az „Izr. Tanügyi Értesítő“ októberi számában. Ez a körülmény adja kezembe a tollat és készlet arra, hogy ezen tekintélyes és tapasztalt paedagógus cikkére reflektáljak. A kérdés elég fontos és époly hálás, elfogulatlan bírálat mellett.

Nem akarok ez alkalommal a rég várt és mindnyájunkat megörvendeztetett törvénynek, vagy ennek alkotójának dicshymnusokat zengeni, de azt hiszem nem végezek fölösleges munkát, amidőn saját nézeteimnek az igen t. szerkesztő urak szives engedelmével kifejezést adok, amely nézet a gyakorlati élet tapasztalatai alapján alakult ki, azon irányban, hogy mit jelent a szóban levő törvény a zsidó népoktatásra és mit várhatunk tőle.

Mert mi a lényege annak, amit a zsidó sajtónak egy része a törvény ellen fölhoz? Hogy a hitközség tandíj czimén a szülőkötől nem követelhet semmit, így a hitközségeket megfosztja a tandíjjóvedelemtől és eszerint „óriási“ terhet fog róni a hitközségre az iskola fenntartása! Ezer bocsánat, ez nagy tévedés. A hitközség eddig is föntartotta az iskolát a hitközségi tagok által fizetett járulékokból, mondjuk tandíj és iskola adóból. Ha tehát tekintetbe vesszük, hogy a hitközség kárpótlásul minden fél, vagy egész tandíj-fizető gyermekért 15, illetve 16 koronát kap a kormánytól, sokkal kevesebbet fog kitenni azon összeg, amit az iskola föntartásához pótolnia kell. A hitközségre tehát nagyobb terhet nem is ró, csak a hitközség egyes tagjaira sokkal arányosabban és igazságosabban — és ez az ember-szeretnek az alaptörvénye! — lesz elosztva a teher-viselés, anélkül, hogy valamelyik hitk. tag tulterhelve lenne, mert utóvégre a kormány által nyújtott kárpótlási összeg mégis csak a hitk. javára esik.

Jól felfogott szociális érdekből is kívánatos, hogy az úgynevezett középosztályhoz tartozó szülők lehetőleg megkíméltesenek a zsidó iskolákban divó rengeteg nagy tandíj tehertől. Igaz ugyan, hogy az iskola vezetősége, az iskolaszék, tapasztalat szerint mindenkinek megadja a kért kisebb-nagyobb tandíj kedvezményt, de ez épen a megcségyenítő, hogy ezt kérelmezni kell

és azért akadnak olyanok, akiknek 2—3 tanköteles gyermekük van, de restellik a kedvezményt *kérni* és így inkább az állami iskolába küldik a gyermekeket. Ez nagy hátrány a zsidóságra nézve. Nem osztom ugyan azok nézetét, akik állítják, hogy tanulóinknak állami iskolába járása nem befolyásolja azok hiterkölszi nevelését. Igaz, hogy az állami iskola nem nevel zsidó-ellenessé — de zsidóvá sem; míg a zsidó iskola határozottan a zsidó vallás szellemében nevelne. Ha tehát positive kár nem is éri a nevelést, de — odavész az elmaradt hiterkölszi haszon.

Egész világos, hogy a hitközség összeségének az új törvény által csak anyagi haszna van biztosítva. Ami pedig azt illeti, hogy egyes tagok ezáltal jobban meglesznek terhelve, ez nálunk főleg orthodox hitközségeknél épen szükséges is. Aki figyelemmel kíséri a hitk. tagok hozzájárulási arányait a hitk. terhekhez, sajnálat-tal tapasztalhatja, hogy épen a szegényebb és a középosztályhoz tartozó bal-bátimok a legnagyobb arányban viselik a terheket, míg a gazdagok a „keczinimek“ (nem új panasz) aránylag keveset áldoznak a hitközség oltárán, de azért a slisit vagy jeciv-piszgamt és több hasonló nyalánkságot ők élvezik. Mert miből áll a hitközség jóvedelme? Első sorban a gabellából; ezt a szegény, gazdag egyaránt fizeti, „kimcha depiszcha“ szintén a legtöbb hitközségekben a liszt árához jön hozzáadva, ehhez is egyenlően hozzájárul a gazdag és a kevesebbé gazdag balbosz. Ha még azt is hozzátesszük, hogy a gazdag ember családjá rendszerint kevesebb tagból szokott állani mint a kis kereskedő, vagy az iparosé, akiknek személyzetük és több gyermekük is van (mert a gazdagnak divat szerint kevés a gyermeke) a szegényebb *tényleg* nagyobb quótával járul hozzá a hitközség föntartásához, mint a gazdag.

Sőt még tovább megyek és azt állítom, hogy a gazdagok még nyereszkeskednek a hitközségi adón. És pedig azért, mert a gazdag egyenes állami adója birtok-és egyéb jóvedelem után gyakran 800—1000 K-át is kitesz. Ezen egyenes állami adó után 5%-os iskolai adó fejében 40—50 korona volna kivethető azon esetben, ha az izr. hitközség iskolát nem tartana fön, de így, mert a hitközség iskolát tart fön, ezen egyének az 5%-os iskolai adótól fel vannak mentve. 40—50 korona tehát tisztán csak az, amit az iskola-adónál megspórol. Már pedig igen sok esetben és helyen az *összes hitközségi adó* nem rug többre ezen összegnél. A konkluzió tehát az, hogy az illető jóformán *semmivel* sem járul hozzá speczialisan a hitk. föntartásához, mert ha a hitközség iskolát nem tartana fön, ezen összeg a kincstárnak, mint iskolai adó lenne fizetendő. Ezen adóviszony a középosztályhoz tartozó egyénnél éppen fordítva van, mert az állami adója után csekély összeget tenne ki az ő iskola-adója. A valóság pedig az, hogy ezek részint egyenes hitk. adó czimén — és mert ezeknek rendszerint több gyermekük van: — tandíj czimén sokkal nagyobb összeggel járulnak hozzá a hitközség pénztárához.

Ezen aránytalan hitközségi terhek viselését orvosolni van hivatva az új törvény, amely a hitközségek terheit csökkenteni fogja. Egy 150—160 tanuló számú iskolában rendszerint 120—130, részben egész, részben mérsékelt tandíjfizető gyermek van. Ezek után 16 koronájával kárpótlást nyújt a kormány, ez körülbelül 2000 koronányi támogatást jelent és ezzel mindenestre a hitközségi terhek kevesbednek, anélkül, hogy a hitközségi iskola felekezeti jellege csorbát szenvedne.

Nem osztom azok nézetét, akik szerint kétes a kárpótlási segély. Csak nemrég tapasztaltuk u. i. a vallásügyi kormány jóakarátát. Például Zemplénmegyében az összes fizetési kiegészítési kérvényeknek hely adott. Ha tehát valahol az országban nem járt sikerrel a fizetési kiegészítés, ott bizonyára nem a kormány, hanem az illető megyei tanfelügyelőség vagy közpénzügyi osztály lehet az oka a fiz. kiegészítés megtagadásának.

Míg Knopfler igen t. bátyám uram egyetlen egy zsidó iskolát, a rózsahegyit tudja felhozni, amely az új törvény ürügye alatt megszűnt, én három új zsidó iskola létesítéséről tudok, még pedig Poprádon, Lőcsén és Beregszászon. A két első nem is orthodox hitközség, mégis belátják a zsidó iskolák szükségét és nem félnek az új törvény következményeitől, vagy talán épp az új törvényben biztosított kárpótlás indította őket az iskola alapításához.

Lesz azonban az új törvénynek messze kiható következménye, amely minden híhű, az igazi zsidóság javáért dobogó szívet örömmel tölt el és ez az, amely engem is annyira megörvendeztet, hogy ezt a törvényt áldásnak tekintem a híhű zsidóságra. A magas elemi iskolai tandíjak lehetetlenné tették ugyanis a vallás-tanításra nagyobb áldozatokat hozni; minthogy pedig ezek el fognak esni, a zsidó szülő, aki mindig szokva volt gyermekei tanításaira többet áldozni mint bárki más, most a vallás- és hébertanítást képes lesz fizetni és ezáltal el fogjuk érni azt, hogy intenzívebb hébertanításban fognak részesülni gyermekeink, ami pedig nagyon rájuk fér.

Nagyon helyesen jegyzi meg Knopfler iskola-igazgató, „ha iskoláinkban kellő gondot fogják ápolni a Tóra magasztos tanait, ha nagyobb gondot fogunk fordítani a biblia tanításra, akkor hitközségeink az ingyenes népoktatás életbeléptetése után is fokozottabb áldozatkészéssel fognak iskoláinkról gondoskodni.“ Van-e aki sajnálja fillérjeit a magyar nemzeti époktatás, egyesítve az intenzív vallásitanítás és hiterkölesi nevelés oltáiraire letenni? Nincs. Ezt a gyanút mindenki elhárítja magától és ezért a gazdagabbak, a nagyobb áldozatot szívesen fogják meghozni a szegényebbek javáért.

Ezeket várom és reményelem én az új ingyenes népoktatás életbeléptetésétől, mely — ismétlem — új korszakot jelent Magyarországon és a magyar zsidóság tanügyi terén.

Jegyzetek és karczolatok.

1908. decz. 1.

(Mese egy pesti szemináriumról kikerült „zsidó“ hitközségi és egy keresztény tanár tolerantiájáról.)

„Egyik budapesti középiskola kirándulást rendezett. A kiránduló ifjúságot ebédre várta valamelyik visegrádi vendéglős. Friss lombbal fedett sátorban várta a megterített asztalok a kifáradt ifjakat. De volt köztük egy, ki nem akart a többiekkel ebédelni. Pedig ő is éhes volt, de — zsidó volt. Csak kóser ételeket szokott enni. Tehát két tojást rendelt ebédre. A vezető tanár meglátta, ráförmedt: miért nem tart a többiekkel? „Mert zsidó vagyok“, — volt a diák felelete — és nem kóser edelt nem eszem. „No majd adok én magának, — rivallt rá a tanár. Ha nem tetszik az ebéd, hát nézzen rá. Különböztést nem tűrök.“ Ezzel fogta a két tojást és kidobta a sátorból. A szegény diák majdnem összerogyott, mikor este 9 óra tájban a kirándulásról hazatért: nagy éhesen — a vezető tanár jóvoltából.

Az iskola tanuló-ifjúsága más alkalommal ismét kirándult. Diákunk megint nem akart a többiekkel ebédelni, mert ez a keresztény vendéglős sem vezetett kóser konyhát, akinél az ebéd most meg volt rendelve. De nehogy úgy járjon mint a multkor, a vezető tanár elé járult és illendően engedélyt kért arra, hogy tojást rendeljen ebédre, mert ő zsidó-létére csak kóser ételt eszik. A tanár homlokához csap és mondja: „Ejnye, erről bizony megfeledeztem. De üljön le fiatal barátom. Önök most az én gondozásomra vannak bízva, az ebéd-ről tehát nekem kell gondoskodnom.“ És a tanár hozatott a zsidó diák számára tojást, kenyeret és sört és sorra járta a zsidó tanulókat és figyelmeztette őket, hogy ha nem akarnak részt venni a nem kóser ebédben, tojást paranesol számukra.

Hogy mit keres e történet ezen jegyzetek között, — hát azt, hogy csillapításul szolgáljon Szabolesi Miksának. Ő ugyanis módfelelőtt haragszik az orthodoxokra, hogy miért nem kedvelik a zsidótanéroket. Csillapodjék le Szabolesi szívének nagy haragja, azon jószágos szívének keserves haragja, mely egyébiránt csak szeretni tud.

Lássa Szabolesi ur, ezen történet két tanárának egyike zsidó volt. És tudja melyik? — Hát bizony az első, még pedig a zsidó hittanár, a szeminárium csemetéje. De akár lecsillapodik haragja, akár nem, azt semmi esetre ne tegye, hogy ezen történet valóságában kételkedjék. Mert ha kételkedik, szívesen közlöm vele diák-hősünk czimét, akinél személyesen meggyőződhetik, hogy ez bizony így történt. Mert hát a keresztény intelligens ember tiszteli embertársának vallási meggyőződését. Ha pedig nem intelligens és nem tiszteli, sőt gúnyolja és üldözi a zsidót vallási meggyőződéseért, — hát keresztény gyűlöli, gúnyolja vagy üldözi, ami legfeljebb bosszantja a zsidót, de nem idegeníti el vallásától. Bizonyos intelligens modern zsidónak azonban

éppen az a legfőbb törekvése, elidegeníteni a zsidót hitétől. És ettől akarják az orthodoxok gyermekeiket megóvni.

Igy olvassuk Stein Mayer, nagyszombati *statusquo* községi rabbi által kiadott „Magyar Rabbik“ cz. havi folyóirat 12-dik számában, a 132. és 133-dik oldalon. Kommentár felesleges.

*

(Egy kis üzenet a szedő urnak.)

Ön szedő ur a mult (16.) számban megjelent Jegyzetekben „*Knigge*“ helyett „*Krügge*“-t méltóztatott ki-szedni, a mi különben az én írásomnál — bevallom — nem oly nagy csoda. De az is lehet, hogy Ön a „*Krüge*“-kel sokkal jobb ismeretségben van, mint *Knigge* könyvével. Nem baj, akkor is csak a neol. hetilap csnálóinak példáját követné.

Fegyver.

H I R E K.

Diagnózis. A neolog heti apostol 46-ik száma lobogó (!) vezércikkében keményen üti, ezuttal nem a fanatikus, maradi, chédertkedvelő, gonosz orthodoxokat, óh nem, hanem a kitért és valláseserőjüket szemérmetlenül a piacra hurcoló zsidó asszonyokat. A diagnózis megállapításánál a betegséget meglátta, de a betegség okozóját — a Krankheitsserregert — nem ismerte föl, vagy nem akarta fölmerni és ehhez képest a betegség gyógyítására nem alkalmas gyógyszert ajánlja.

Nem igaz ugyanis, hogy a Hannák és Deborah tipusa illetően elfajzásának, a zsidó család és családi élet elzüllesztésének a zsidó nőnevelés az oka. A nőt nem szükséges külön nevelni, nem is nevelték a mult századokban asszonyainkat külön, azért mégis jó zsidók, jó zsidó asszonyok és anyák váltak belőlük. A nő környezetéhez simul és idomul, és a társadalomnak melyben él, hű tükre. Ha e társadalom vallásos, ugy asszonyait lehetőleg mélyebb vallásosság jellemzi, de ha e társadalom a vallástalanság jegyében él, ugy az asszony az, mely ezen a téren a legexcessívebb. Nem a zsidó nőnevelésben keresendő tehát az ok, hanem az egész zsidóság elzsidótlanságában. Akkor, midőn a reform az ő kurta felfozásával és szűk látókörével a zsidóság tradíciójára vetette magát, akkor, mikor a vallási paranesok és tilalmak betartásának szükségességét a változott helyzetre, és a megélhetési viszonyokra való hivatkozással feleslegesnek deklarálták, akkor, mikor e paranesokat lábballal tipró emberek Israelben a vezető szerepet magukhoz ragadták, a hitetlen hitoktatók, a vallástagadó rabbik, biblia kritikát űző rabbiszemináriumok korában kellett e züllesztésnek terjedni. Amikor a chilul sáboszszal üzemben tartott diszes, orgonás templom színházzá, az istentisztelet parádéjává, az ima képmutatássá, a rabbi pojáczájává, a hitszónoklat komédiájává zülleszt, utána kellett züllesni az egész zsidó életnek, és utána a zsidó nőnek és a zsidó családnak. Asszonyainkat keresztény-

majmolókká nevelik igaz, de előzőleg templomaik, rabbi-jaik, egész hitéletük vált azzá!

Nem holmi konfirmációs kuruzslással lehet e bajon segíteni uraim! Ide az operáció kés kell! El kell távolítani, melyen a csontig ki kell vágni a tályogot, a fekélyes részt a zsidóság testéből! Űzzétek el a hamis prófétákat oltáraitok mellől! El a bibliát kritizáló intézetekkel! El a hittagadó rabbikkal, taitókkal, vallási paranesokat megszegő és megvető vezérferfiakkal! Térjete vissza a zsidó tradícióhoz, Israel e nemes tiszta forrásához, nyissatok chédereket, fiatalok életét szenteljete a thórának, a praktikus zsidóságnak és leányaitok mintegy büvszóra meg fognak változni! Radikális operációt végezzünk!

Herczl Sámuel.

Helyreigazítás. „A hazai hivatalos neologianak két legújabb „memorandum“-nak elkeresztelt pamfleje“ czimű dolgozat 8-ik pontjának (15. sz., 11. old.) kezdő sorai: „A mi az 1906-iki memorandumban idézett Trefort-féle, 1888. évi június hó 21-én 1191. eln. sz. a. k. valamint az ugyanazon minisztertől származó 1888. évi decz. 31-én, 2304. sz. a. k. rendeletet illeti“, — következőleg rektifikáltatik. „A mi sat. Trefort-féle sat. valamint gróf Csáky minisztertől származó sat.“

Igy tehát az ezen p. a. folytatott polémia részint a Trefort-féle, részint a Csáky-féle rendeletre vonatkozik.

Továbbá ugyanezen dolgozat legutóbb (16. sz.) megjelent folytatásában néhány értelemzavaró sajtóhiba fordul elő:

16. sz. 3. old. 2. h. 5. bekezdés, 2. sorban „fundamentuma“ helyett „fundamentumán“ olvasandó.

4. o. 1. h. 7. bek. 1 s. „egyik-másik“ h. „egy másik“ olvasandó.

6. old. 2. h. 19. sor „hypothesisnek“ h. „hypothesisek“ olvasandó.

Szép és követésre méltó példát statuált a sátorlajaujhelyi izr. ifjúság.

„Israelita Ifjúsági Egyesület“ czim alatt egyelet alakítottak, melynek célja a zsidó ifjúság összetartását növelni, vallásos érületüket táplálni, fejleszteni és esetleges jövedelmével jótékonytágot gyakorolni.

Az egyelet külön imaházat tart fenn és helyiségében szombaton délutánonként vallásos előadások tartatnak. Szép eselekedetükhöz gratulálunk.

A frankfurti jesiba tehetséges hallgatóját Weinberger Hermann, Antwerpenbe egyeleti rabbivá választották. Az új rabbi, amellet hogy kitünő talmudista, nagyszerű szónoki képzettséggel is bír.

A népboldogítók. Akár hiszik, akár nem, én kimondom. Oroszthonban kiterjed a világosság. És már látnak is mellette. A legelső, persze, amit meglátnak az, hogy ezek az istentelen zsidók miképp nyuzzák a népet.

Bizony alig akad tán már muzsik, akin több volna egy börmé! Dehát nem csoda, hisz' még az olvasót is

zsidónál kénytelen szegény vásárolni. Az meg nem esinál egyebet világeletemben csak zsákmányolja a „népet“ (aki nem hiszi kérdezze meg az „Alkotmányt“). Ezt pedig minden jó kereszténynek kötelessége megakadályozni. Nincs is rájuk panasz, mert az ilyesmiből akad jó keresztény tucat szám.

Ezek az áldott lelkű népboldogítók tehát legujabban széleskörű propagandát indítottak az iránt, hogy „faj-orosz“ üzletekbe vásároljanak csak. Mivelhogy azonban ehhez legelső sorban ilyen „faj-orosz“ üzletek szükségletnek, hozzáfogtak a megalapításukhoz.

Szövetkeznek — a la a mieink — és a pap kezébe adják a rőföt meg az iteét; a pénztárt meg rábizzák a . . . a . . .

Bocsánat, de nem tudom kire. Nem tudom pedig azért, mert a potsejewi nagyfejűek — akik hasonlóképpen alakítottak egy ilyen szent célu szövetkezetet — szintén nem tudják. Nem lelnek u. i. szegények egyetlen egy embert sem akire rá mernék bízni a pénztár kezelését.

Nevetnénk, ha a végén még valami zsidót lesznek kénytelenek beleültetni ebbe a bizalmi állásba.

Érdekes dolog került szóba a múlt héten az angol alsó-házban. Mr. Hunt képviselő meginterpellálta a közvéleménybizottság elnökét: vajon van-e tudomása arról, hogy évenként több százezer olyan levágott marhának husa kerül az angol nép asztalára, melyet a zsidók különböző betegségek szimpptomáinak konstataciója által, tréflének, tehát élvezhetetlennek minősítenek?

Mr. Burns válaszában kijelentette, hogy igenis van tudomása a dologról, de kifejtette, hogy az a hus, melyet a zsidók vallási szempontból élvezhetetlennek mondanak, nem egészségtelen; hanem a zsidók ebben, a legszigorúbb higiéniai szabályokat is meghaladó intézkedéseket követnek.

Pápáról vettük a következő hírt.

Egy hitközségi kultusadó elleni fellebbezés incidenséből kifolyólag, a vallás és közoktatásügyi miniszteriumban azt konstatálták, hogy a pápai orth. izr. hitközségeknek nincsenek felsőbb jóváhagyással ellátott alapszabályai. Szigorúan lett tehát utasítva a hitközség záros határidő alatt szabályok kidolgozására, mert máskülömben elveszítik anyahitközség jellegüket és az adószedési jogukat. A hitközségi elnök Majersberg Salamon ur, ki már hosszú évek óta, hitközségének érdekében buzgón és fáradhatatlanul fáradozik, a hitközség tekintélye és reputációjának érdekében, a tévedésből hozott sérelmes rendelet megváltoztatásának céljából egy indokolt felterjesztést nyújtott be a vallásügyi miniszteriumhoz. A felterjesztést kiadták véleményezés végett az orth. központi irodának. Az iroda felterjesztést véleményes jelenléteben számtalan aktákra és felsőbb intézkedésekre való utalással bebizonyította, hogy a pápai orth. hitközség alapszabályai ismételtén törvényes formában megalkotva és felsőbb helyen tudomásul véve lettek. Erre a m. miniszterium a sérelmezett rendeletet hátálton kívül helyezte és a hitközség birtokában levő alapszabályokat érvényeseknek jelentette ki. (Részünkről ezen értesítéshez még csak azt jegyezzük meg, — hogy a pápai orth. izr. hitközség alapszabályai is egyike azon sok szabályoknak, melyek annak idejében a pártatlan szakferfiúnak véleményezés végett kiadták, de azóta a Miniszteriumba vissza nem kerültek!! A szerk.)

A József Kir. Herceg Szanatorium Egyesület

számára legutóbb a következő adományok küldték be: 1. Csáktornya 74 K, 2. Haladás imaház Bp. 43 K, 3. Paks 33 K 14 f, 4. Sopron 25 K, 5. Győr 25 K, 6. Ónod 20 K, 7. Mezőcsát 19 K 32 f, 8. Bátorkeszi 13 K 50 f, 9. Czuz 14 K 80 f, 10. Nagy Kálló 10 K, 11. Nagy Bárd 10 K, 12. Bfüred 10 K, 13. Bihar-dószeg 9 K, 14. Tardoskéd 8 K, 15. Cece 8 K, 16. Érmihályfalva 8 K, 17. Csáktornya 7 K, 18. Komádi 6 K 20 f, 19. Körösladány 6 K, 20. Balkány 7 K 24 f, 21. Hercegfalva 5 K, 22. D.-Földvár 1 K 44 f.

Az új nagyváradai Sász-Chevra épít-

let építkezési és berendezési munkálatai a napokban nyertek befejezést. A talmudisták eme új, kényelmes otthonának létesítése azért vált szükségessé, mert az eddig helyiségek az egylet iránt széles körökben mindinkább megnyilvánuló érdeklődéssel szemben nem voltak képesek a fokozottab mértékben jelentkező tagok befogadására. A díszes, emeletes épület, melynek nagy imatermét három oldalról emeletes női karzat szegélyez az újvárosi főtemplom hatalmas telkén emelkedik, megszire hirdetőn a talmudikus tudomány eme hiszke erősségét. E díszes otthon emeléséből az érdem orosz-lánrésze a hitközségi — egyszersmind a sász-chevra elnökét *Ullmann* Sándor urat illeti. Az új Sász-Chevra megnyitása minden zajos ünneplés nélkül — hiven az eszméhez, melyet képvisel — ment végbe. A régi imaházban elmondott mincha ima után az egylet korifeusai átszállították a szifré-thorát a szemben fekvő új imaházba, ahol az első mariv-ima elmondásával a templom-szerű gyönyörű imaház felavatott. Az első talmud előadást *Fuchs* Mór főrabbi tartotta sikerült szónoklat kíséretében. Ennek befejezése után az előadó terebben uszonna volt. Ezzel a szerény felavatás be volt fejezve.

Nagyvárad, 1908. decz. 3.

Henricius.

Nyitra. A pozsonyi jesibából szüleim látogatására, bár ugyan csak pár napra térve haza, mégis közölhetek egy kis hírt b. lapjukban, mely talán t. olvasó közönségüket érdekelné fogja. Ottani neolog vérrökönaink, kik a bérbe vette 3 kis szobácskából nagy-hűhőval templomot varázsoltak, egy hozzájuk vallásilag közel álló kitért urnak áldozatkészességéből külön temetőt létesítettek, egyszersre batorságukat vesztve, a harcziaradó helyett a bekeolajágával óhajtanának közeledni a eszerben hagyott orthodoxokhoz. Ugyan maguk még a szünfal mögött rejtőzködnék, de az előtérben szerepelni kezdtek, azon egyelőre még az orthodox hitközségben maradt társaik, kik a kiléptek visszatérhetésére az utat egyengetni igyekeznek. Ugyanis vasárnap e hó 6-án egy aláírás nélküli értekezletre való meghívó körözött több megjelölt hitközségbeli tagokhoz. Csodamód a titkos összehívók, kik annak idején midőn ők a hitközség nyakán uralkoztak illetve rémuralkodtak, mindig irtóztak az orth. név említésétől és azt az összes nyomtatványoktól törölték, ezuttal ezt az elnevezést feltűnő módon kiemelték. De elég hamar kibújt az elrejtett lólab, midőn az értekezlet megnyitója a pódiumra lépett. Ugyanazon ur az, kiről ugyanaznap ujságban azon hir volt felgyezve, hogy a neolog hitközség neki meleg köszönetét fejezi ki, a nekik új temetőjük körülhalasztásához ajándékozott téglakért, ki egyszersmind a neolog elnök fivére és töle csak abban különbözik, hogy míg annak két fia, emennek egyelőre csak egy fia keresztelkedett ki.

A czélzatot fölismervén, a meghívottak nagyobb része laképnél hagyta őt, mint az a bizonyos az oláhok. Pozsony.

Igazmondó.

Varannóról. A vajudó rabbikérdésben örvedetes fordulat állott be. A nmlt. vallásminiszterium, a zemplénmegyei közig. bizottság véghatározatának megváltoztatásával, sürgősen elrendelte, hogy a rabbit anyakönyvvezetési állásától függeszték fel, és hogy az ellene folyamatba hozott fegyelmi eljárást sürgősen fejezzék be. Kimondta egyszersmind a Miniszterium, miszerint a rabbinusi állásra nézve a felekezeti választott bíróság itelele kizárólag érvényes, az anyakönyvvezetés jogosultságára ugyan a közig. hatóságot illeti az elmozdítási jog, de a vizsgálat alkalmával kivett tanuvalomások által annyi sok államaló tények lettek igazolva, hogy a felfüggesztést az anyakönyvvezetési állásból is okvetlen el kellett rendelni.

Szerkesztői üzenetek.

K. H. Olvastuk az „Egyenlőség“ szerkesztőjének szentimentális kifakadásait, mi már régen megirtuk e lapban, hogy mi Szabolcsi Miksát nem tartjuk gonoszának, hanem betegnek, amit most is igazi részvétellel constátalunk. Ez az ember beteg annak a rögeszmének, hogy ő van hivatva a magyarországi zsidóságot egygyé kovacsolni, ha török, ha szakad. E vállalkozása közben aztán harap, rug, leköp, leszed, lehurrog, lecsufol, lepiszkol mindent és mindenkit, aki utjába akad, s aki az ő isteni hivatásától nincsen meggyőződve. Ilyenkor nem ismer tekintélyt, nem tisztel sok sok érdemet, nem hódol a tudománynak, pné zökén lau jiszó, venáar lau jochaun! Mikor pedig ő mindenképpen a sárga-földig lefordított, mikor eleveneket és holtakat megczibált, mikor érdemes nagy férfiakat lelőkepezett, leügyneközött, lesmokkozott, leanalitabétázott, mikor aztán eme handabandázást meg-sokalva, mi a körmére ütünk és a mosdóhoz mért törővel szolgálunk neki, ő adja az ártatlant az üldözötet, a megrágalmazottat, a martirt! Hogy ez a betegség nála enyire elfogult öszinte szívből sajnáljuk. Isten látja lelkünket, hogy mi a személyeskedésben nem találjuk kedvünket. A mi ügyünk mellett küzdhetünk mi eredményesen a lehető legtárgyalosabb módon, noha gyakran lehetetlen elválasztani az egyent attól az eszmétől, melyet képvisel. De végre is figyelembe kell vennünk a bölcs király mondatát is, hogy „ánéh keszil ke i valtau.“ Minden rachmones mellett is, aki doronggal támad ellenünk, azt nem verhetjük vissza csupa simogatással. — Próbálja meg Szabolcsi az erdőbe tisztességes hangon belekiáltani, majd meghallja, milyen lesz ennek viszhangja. — Ami főt. Fischer munkatársunk elleni sajtópert illeti, egy cseppet sem aggodunk kiváló munkatársunk miatt, mert kissé elkészt Szabolcsi úr eme erzenykedésével, elmulasztván azt perelni, aki Fischer rabbi úr csakis idézett.

A. V. S. A. Ujhely. Mi azért vagyunk a czionizmusnak meghatározottabb ellenségei, mert a czionizmus össze nem fér a hazafisággal. Mi jól tudjuk, hogy ama kevesek is, akik hazánkban a czionista mozgalomhoz csatlakoztak, magyar hazafiság tekintetében kifogás alá nem esnek. Hiszen az, hogy valaki az üldözött, hazájukból kikérgetett földönfutó zsidóknak nemzetközi jog szerint biztosított otthont akar szerezni, nem gátolja az illetőt abban, hogy magyar hazájának hűségese legyen. Mi a czionizmusban szent vallásunk óriási veszedelmét látjuk, mely mozgalom vezetői olyanok, akik a hitű hagyományos zsidóság alapján kívül állanak, akiket a zsidósággal semmiféle pozitív vallási törvény nem fűz össze, akik tehát személyükben azt demonstrálják, hogy a vallás mellékes, a fő a zsidó nacionalizmus, s akik ilyen irányban megmetyéző hatással vannak az ifjuságra. Nem másíthajja meg e véleményünket a „Mizrachi“ szervezetet sem, mert ez a szervezet a nagy szervezet keretében tehetetlen, figyelemben sem jön. Jök a „mizrachisták“ czégernek, csaléteknek a hiszkeny lelkek számára. Annál súlyosabb elbirálás alá esik ama hitűek eljárása, akik elvakultságukban nem veszik észre az örvényt, melyen szélén ugrálnak s az összes hitű zsidó vezérfiúk votumával szembe helyezik az ő rövidlátó itélkezésüket. Ez a mi véleményünk a czionizmusról és a czionizmus segédcsoportáról a „mizrachizmus“ról általában. Ami azonban a magyarországi czionistákat illeti, azokra valóban nem érdemes egy szót sem vesztegetni. Ez a társaság olyannyira magán viseli az esetlenség bélyegét, olyannyira nélkülöz minden számbavehető egyéniséget, hogy a komolyságára valamit tartó ember vitába sem bocsátkozhat velük. Ezek kezdtek mindenféle gründolással és hogy hol fogják végezni annak a jó lsten a megmondhatója.

G. S. Fr. a M. Sajnálattunkra most utolsó percében értesítenek a nyomdából, hogy közleménye kiszorult.

A. J. Nyitra. A tanulmány folytatása kiszedve, térszűke miatt a jövő számra maradt.

Frbbi F. F. D. Az iskolákra vonatkozó cikk közlését melőznünk kellett, a fontos indító okokat pár nap múlva levélben közöljük. Sem a legyek sem a krakélérek csipkedései nem fogják bennünket szent misszióknak teljesítésétől eltántorítani, azoktól pedig, kik bennünk megbiznank jogosan azt kérünk, miszerint legyenek meggyőződve, hogy amit teszünk és nyilvánosan mondunk, mérlegelve, megfontolva és felekezeti érdekeben történik. Hogy taktikánk helyes s célravezető már a közeljövőben az elért eredményben fogjuk igazolni. Türelem rózsát terem. Két sürgőnyeit vettük, azok szerint intézkedtünk, de kérünk közelebbi értesítését.

Fordító. Bocsánat, de az ellenség sohasem „győzik“, legfeljebb: győz. Azt sem mindig. A fenkövet is most halljuk először öntől fénykőnek nevezni. Versét nem használhatjuk.

K. H. M. Sziget. Egyrészt térszűke miatt, de másrészt azért sem közölhetjük a beküldött dolgot, mert mult számunkban már rövidesen ismertettük az ügyet, ismétlésbe, habár más formában is nem bocsájtkozhatunk. Csak küldje alkalmilag dolgozatait, nem baj ha németben is, majd lefordítjuk és közöljük. Szíves üdvözet.

Veridicus. A régebbit több okból nem közölhetjük, az újabbat megváltozva bár de lényegében megfelelően közöltettük.

Frbbi R. Chanuka cikkét a jelen számunkra még korainak tartottuk, majd a chanukakor megjelenőben helyet szorítunk részére.

Mordachai. Elbeszélésének közlését most is későbbre kellett halasztanunk, de a mostani mozgalmas napokban illetve önkönl. éjelekben ugy sem fog irni a közelebbi hetekben új dolgot, s míg új munkára ráér a beküldött már közölve lesz.

Első Leánykiházasító Egylet mint szövetkezet Gyermek és életbiztosító-intézet Budapest VI., Teréz-körút 40-42. Alapított 1863-ban. — Folyó év november havában 1,375,800 korona értékű biztosítási ajánlat nyújtott be és 1,105,300 korona értékű új biztosítási kötvény állított ki. — Biztosítási összegek fejében 105,358 korona 46 fillér fizettetett ki. — 1908 január 1-től november 30-ig bezárólag 18,067,300 korona értékű biztosítási ajánlat nyújtott be és 16,458,300 korona értékű új biztosítási kötvény állított ki. — Biztosítási összegek fejében a folyó évben 1,350,715 korona 52 fillér és az intézet fennállása óta 13,748,601 korona 43 fillér fizettetett ki.

Ezen intézet a gyermek- és életbiztosítás minden nemével foglalkozik a legolcsóbb díjtételek és legelőnyösebb feltételek mellett.

Hirdetmény.

Egy 6000 lakossal bíró városban (orth. hitközség) több különböző szakmájú, kisebb nagyobb terjedelmű, jó forgalmu üzlet volna átadó **hitű** zsidók részére. Ugyanott egy-egy hitű szobafestő, lakatos és esztergályos biztos jövőt alapíthatna. Hitű orvos is kerestetik, kinek 2000 korona fizetés hivatalból biztosítva lesz. Közelebbi czim a kiadóhivatalban tudható meg.

Papek József Bőrönd és Bőráru
Specialista

Budapest, VIII. Rákóczi-ut 15.

Utazási-czikkek, bőröndök rendkívül nagy
választékban, olcsó szabott árakban, ::
Árjegyzék bérmentve.

A vonatok indulása Budapestról. Érvényes 1908. október hó 1-től.

Table with columns for departure times (nyugati/keleti pályaudvaron) and destinations (délelőtt/délután). Includes train numbers, times, and destinations like Wien, Páris, Kassa, etc.

A vonatok érkezése Budapestre. Érvényes 1908. október hó 1-től.

Table with columns for arrival times (nyugati/keleti pályaudvaron) and destinations (délelőtt/délután). Includes train numbers, times, and destinations like Konstantinápoly, Bukarest, etc.

MAGYAR ZSIDÓ

ORTH. ZSIDÓ FELEKEZETI ÉS TÁRSADALMI FOLYÓIRAT MEGJELNIK KÉTSZER HAVONTA

SZERKESZTŐSÉG ÉS KIADÓHIVATAL

SZERKESZTIK ÉS A SZERKESZTÉSÉRT FELELŐSEK

BUDAPEST, VI., EÖTVÖS-UTCZA 19.

Gábel Jakab és Hartstein Lajos

Előfizetési díj: Egész évre 12 korona. Fél évre 6 korona.

Hirdetéseket elfogad a kiadóhivatal megállapodás szerint.

A „leleplezés“ igazi leleplezése!

(H. L.) A neologia hivatalos lapja e hó 13-ikáról kelt számában „Egy kis leleplezés“ feliratu cikkben ismét nekirugaszkozik az orth. központ vezetőségének, a fogalomra vált „egyenlőségi“ stílus s „egyenlőségi“ modorával. A személyes vonatkozású kirohanásaival foglalkozni nem óhajtok, mert ezen a téren az ípsét még fenytő válasza sem érdemesíthetem többé, hiszen végleg leszámoltam vele lapunk nov. 13-án megjelent 15-ik számában „Utazás egy intervju körül“ feliratu cikkemben, az erkölcsi halott nyelvöltéseit senki sem veheti komolyan figyelembe. De kötelességem az ő olvasóközönsége jóhiszemű részének bebizonyítani, hogy a „kis leleplezés“ nagy hazugságokból, ferditésekből van összerakva; hogy az ott felsorolt összes állításoknak csak az ellenkezője igaz. Igazolni és kimutatni akarom, hogy az egész tákolmány ámitás, szemfényvesztés, rosszhiszemű csalás és csak a nem informált közvélemény megtévesztésére íródott.

Az ártatlan kis hamis, a nagy beavatottnak szerepét játsza, idézi az orth. izr. hitfelekezeti vezető bizottságának (állítólagos titkos) 10874/905. sz. felterjesztését a vallásügyi kormányhoz, ugyancsak elferditett, valótlan kivonatokat az akkori vallásügyi Minister leiratából. Ugy adja elő mintha éppen a vallásügyi miniszterium közölte volna velük az iratokat, melyekhez nekik semmi közük, amelyeknek tudomására semmi jogcimmal nem bírnak. Tudakozódtunk illetékes helyen, hol azon értesítést nyertük, miszerint a miniszterium velük semmit sem közölt, sőt egy ez iránybani felterjesztésük vissza lett utasítva, amint jeleztem is október 30-án megjelent 14. sz. lapunkban „Az emlékiratgyártók“ feliratu cikkemben. Bár egy cseppet sem csodálkoztam volna, ha az őket meg nem illető s nagy garral, dicső zsákmanýként lobogtatott aktákat, úgy mint számtalanszor most is meg nem engedett módon, mellékuton szerezték volna meg: de az igazság-

szerepemet parancsolja, hogy konstataíjam, miszerint ez egyszer egészen tisztességes módon nyertek tudomást a kérdéses iratokról, mert (s itt nevétségessé leleplezem a magát művésziesen produkáló „leleplezőt“) hiszen a közvetítő bizottság felterjesztése, valamint az érvényre emelt szervezet kiegészítését kísérő miniszteri leirat közölve volt az orth. iroda akkori hivatalos lapjának, a „Zsidó Híradó“ 1905. január 18-án megjelent számában, sőt a leirat a hivatalos közlönyben is megjelent. De ámulj s csodálkozzál világ a neolog hivatalosának „Scherlok Holmes“ világhírű detektív felfedező tehetségét százszorta felülmuló ügyességén. Megfejtethetlen rejtély lett volna előttem ezen természetfölötti produkció, ha nem olvasom ugyanazon számú lapjuknak 7 oldalán a „Látomások“ című csodabogarat, — így már értem: egy ember, ki a negyedik égbe repül s ott angyalokkal társalog, bizony-bizony nagyon sok, ezer lakat alatt őrzött titkokat fedezhet fel, még azokat is, amelyek a „Zsidó Híradóban“ s a „Közölyben“ jelentek meg. Rettegjél, általa annyira gyűlölt orth. központi vezetőség, de rettegjél a tőle „garádzálkodónak“ elvezetett kultuszminiszterium is, mert hiszen lehetnek nektek még másféle kényesebb természetű titkok is, hátha a prófétai ihlettől megszállott „kérődző galeotto“ ezeket is nyilvánosságra hozza!

A most egyszerre hirhede vált somnabulista égi látományaiban azon titkot is felfedezte, hogy tulajdonképen a Lukács-féle rendelet már meg is szűnt, mert hiszen a Gr. Apponyi levelének következtében beállott azon eset, a melyre a Lukács-féle rendelet czéloz, é. p. az ő idézése szerint „a vallás és közoktatásügyi kormány a felekezeti érdeklőleg más intézkedést teszen.“ Ezuttal is mint már annyiszor, az a malheur esett meg vele, hogy ferdités s néhány fontos szó elsikkasztásával szája ize szerinti mondatot állított össze. Szól ugyanis a kérdéses leiratnak általa hamisan idézett része szószerint következőképen: „Addig is, míg hazánk izraelitáira

